



Historische Kring Baerne

Hoofdstraat 1a
3741AC Baarn

Open woensdag 14-16 uur en zaterdag 11-13 uur



Sporen naar een serredorp

200.000 jaar geleden
70 m diepe Eemvallei, 1 mm per dag
meer dan 200 meter dik
smeltwater
Noordzee lag droog



In de voorlaatste IJstijd (173.000-143.000 v. Chr.) schoof de 225 meter dikke landijstong vanuit Scandinavië de Eemvallei binnen. Oorzaak was het omhoog komen van Scandinavië. De oprukkende **gletsjers** en gletsjertongen ploegden zich door de bevroren ondergrond. De 70m diepe Eemvallei werd zo'n 20 meter (thv Amersfoort) tot 70 m (Eemnes/Bunschoten) diep uitgeschuurd.

- De laag was op zijn dikst wel **225 meter** hoog, 4x de hoogte van de Pauluskerk. De laag schoof op met een snelheid van 1,5 mm per dag. De lagen zand, grind en keileem, vermengd met keien werden opgestuwd tot langgerekte heuvelruggen en worden stuwwallen genoemd. De laag schoof op tot de lijn Rhenen-Doorn en vormde zo de Gelderse Vallei. De opstuwing ging niet in één keer, zodat er verschillende stuwwallen ontstonden, 118.000 Jaar voor Christus was de complete landijstong gesmolten. Later vlakten sommige stuwwallen weer af door water en wind.

- stijging van temperatuur



120.000 jaar geleden



- toename planten en dieren



▪ Na de Eemtijd kwam weer een ijstijd. De zeespiegel daalde weer en de Eemvallei en de erachter liggende Gelderse Vallei viel opnieuw droog. Ons land ging er weer uitzien als een toendra. Het ijs smolt alleen in de zomer voor een deel waardoor het water niet kon wegzakken. Het stroomde voor een deel van de stuwwalhellings naar beneden, waardoor geulen werden uitgeslepen. Het hoogste punt van Baarn was 20 meter. Maar in erop volgende ijstijd trok de Eemzee zich terug en was er sprake van een koud toendraklimaat waarin wolharige mammoeten en -neushoorns voorkwamen. Wolharige mammoeten overleefden zelfs de plotseling invallende extreme kou van het Jonge Dryas (10.700-9.560 v. Chr.) terwijl lange tijd werd aangenomen dat ze daardoor uitstierven. Omdat er geen begroeiing was, kreeg de wind vrij spel en de westenwind blies zand van de drooggevalen Noordzee. Dit stuifzand daalde verderop weer neer als dekzand. Omdat het bij perioden ook iets warmer was, raakten deze dekzanden begroeid met lage struiken. Op deze langgerekte duinen zijn later restanten van menselijke bewoning gevonden. Ongeveer 10.000 jaar geleden werd het langzamerhand weer warmer.



En omgekeerd



W. L. van Zelst

Dekzand uit de Noordzee



▪ Het klimaat werd zo'n 10.000 jaar geleden **warmer** en natter. De begroeiing nam daardoor weer toe en op de toendra gingen weer planten groeien. In het begin vooral berken en dennen, later ook loofbossen. In de lager gedeelten tussen de **stuwwallen** bleef het water staan en ontstonden er moerassen waarin veen gevormd werd. De plantenresten konden hier immers niet goed verteren. Zo ontstond het hoogveengebied van het **Soester Veen** en het **Hezer Veen** (bij Hees), samen met het **Vuursche Veen**, het **Soestdijker Veen** en **Pijnenburger Veen**.



Neanderthalers vlakbij de Eemvallei (118.000 - 28.000 v. Chr.)

Van 118.000 - 28.000 v. Chr. leefden de Neanderthalers in het Corverbos in 't Gooi. Ze waren ongeveer 1,6 meter lang en hadden supersterke armen en benen. Ze hebben de landijskap in de Eemvallei net niet meegemaakt want die was in hetzelfde jaar dat zij aankwamen al gesmolten.

Dat Hilversumse gebied ligt hemelsbreed maar 6,4 km westelijk van de Eemvallei. Het riviertje de Eem ontstond in de Eemvallei en stroomde op het laagste punt door dit landschap. Even later stroomde de Eemzee dit gebied binnen en slokte alles op. De Neanderthalers waren al in 28.000 v. Chr. vertrokken.

Regionaal gebruikte archeologische tijdperken:

•Oude Steentijd, Paleolithicum	vóór 8000
•Midden Steentijd, Mesolithicum	-8000 tot -5300
•Jonge Steentijd	-5300 tot -2100
•Bronstijd	-2100 tot -700
•IJzertijd	-700 - 0

De kleine afbeelding is van een Neanderthaler. De grote foto zijn rendierjagers, die later kwamen.





Bijl (verkleind, Hoogland)

Soortgelijke bijl als die in Baarn gevonden is.

De watertoren staat op het hoogste punt van Baarn, 17,5 met hoog. Het hoogste punt (20,7 meter NAP) van de gemeente ligt aan de Vuurscheweg. Er stond vroeger een brandtoren op.

*schrabber

Het vroegste levensteken van de eerste mens, de prehistorische rendierjagers in de Eemvallei, was een schrabber of schraper van noordelijk vuursteen. De schrabber werd gevonden in een oude rivierbedding van de Eem. De ouderdom van het gebruiksvoorwerp werd tussen 13.000 - 9.000 v. Chr. geschat. De schrabber was de oudste en enige vondst in de Eemvallei en omgeving uit de Steentijd. Een rendierjager verloor het langs de Eem. Er kon vet mee van rendierhuid worden verwijderd. Deze unieke schrabber blijkt tot de collectie van museum Flehite te Amersfoort te behoren.

*vuurstenen

Een ander bewijs voor aanwezigheid van rendierjagers bij de rivier de Eem zijn de duizenden vuurstenen die bij vier archeologische onderzoeken in Baarn zijn gevonden. De oudste vuursteenbijl uit Baarn is in 1987 gevonden op de rand van De Drie Eiken, langs de Eemweg. Gedateerd op overgang Measolithicum naar Neolithicum, 7000 jaar oud. (die op de dia is uit Wychen)

*bijl

Een bronzen bijl werd gevonden in 2007 op een stuk bouwland in Krachtwijk aan de Eem in Hoogland-West aan de rand van de Eem, de Eemvallei is door lagen zeelei afgedekt. De oudheid van de bijl ligt tussen 2.000-800 v. Chr. (is ook de tijd van begraven/ kokerbijlen 800 v. Chr.) want in Eemland (Eemvallei) kwamen bronzen voorwerpen pas rond 2.000 v. Chr. in gebruik. Rondtrekkende smeden hadden de bronshandel in handen.



Hier zie je vuursteen mesjes (de langwerpige steentjes) pijlpunten (driehoekig en trapeziumvormig) en verder veel afslagen (het afvalmateriaal). Hiervan werden op elk van de drie ARWE-opgravingen, op De Drie Eiken en Eemdal 6, honderden gevonden.

12-8-2015



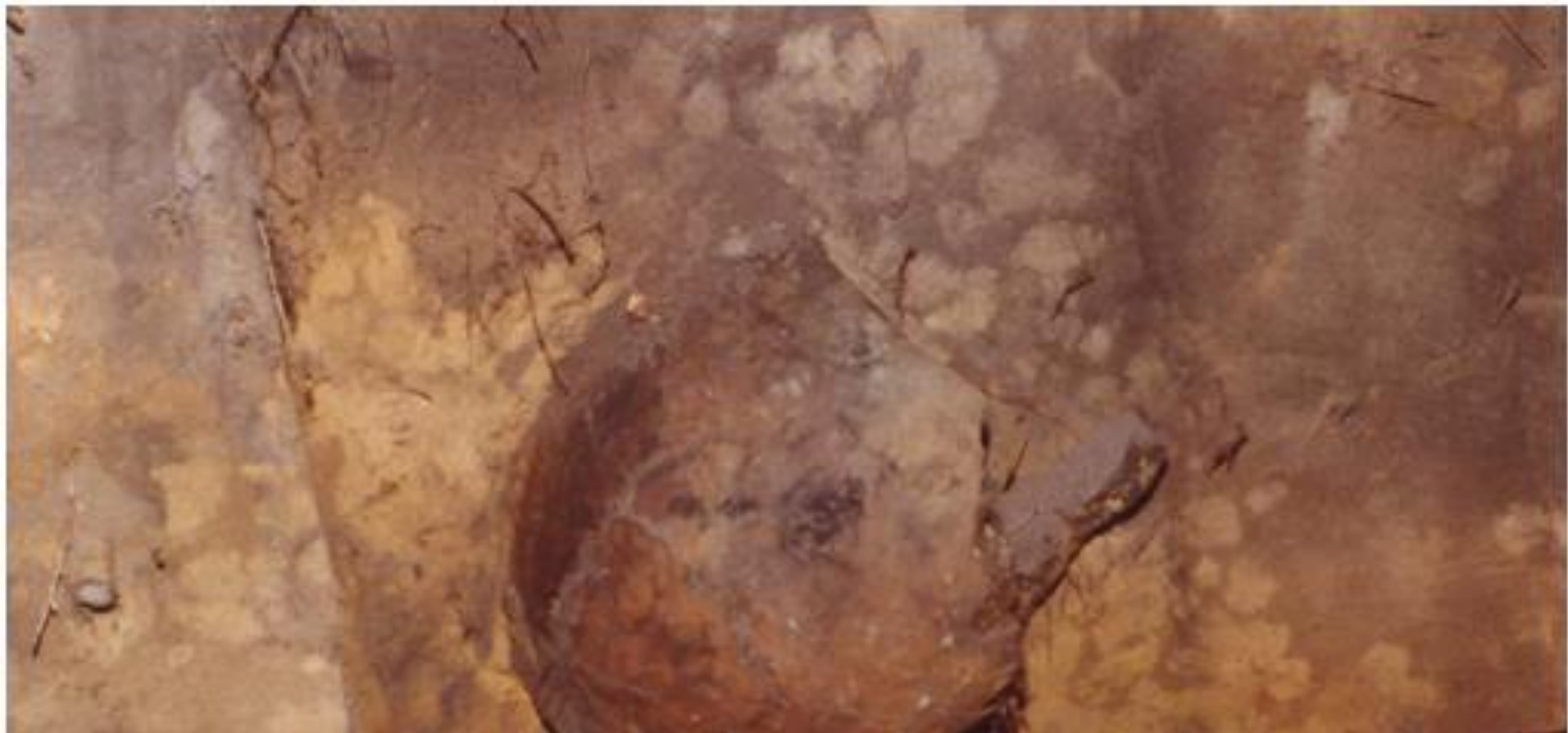
De oudste vondsten bestaan uit honderden stukken vuursteen van de jagers/verzamelaars. Door de vondst van de schrabber staat vast dat er vanaf 10.000 v. Chr. rendierjagers in het Amersfoortse deel van de Eemvallei waren. Het is het eerste bewijs van menselijke activiteit in de Eemvallei. Deze tijd viel binnen de relatief warme periode van 16.000-10.700 v. Chr. van de Weichsel-ijstijd. De mensen die hier, bijna elk jaar terugkwamen en dan voor een aantal weken een jachtkamp maakten, kwamen waarschijnlijk uit Zuid-België of Noord-Frankrijk. Hier brachten ze de winter vaak door in grotten. In het voorjaar trokken ze dan naar het noorden, waarbij ze waarschijnlijk steeds naar dezelfde plekken terugkeerden waar ze ook al eerder waren geweest. In de loop van het jaar trokken ze op die manier in een grote kring door ons land om 's winters weer in het zuiden uit te komen.

Omdat ze rondtrokken maakten ze de meeste gebruiksvoorwerpen als wapens en aardewerk potten op de plaats waar ze hun kamp maakten. Omdat de vuursteen knollen in onze omgeving vaak niet groter dan een vuist waren, waren de messen, pijlpunten en andere vuurstenen werktuigen ook niet zo groot. Hier zien jullie zogenaamde kernstenen. Hiervan werden dunne spanen afgeslagen waarvan mesjes etc. werden gemaakt.

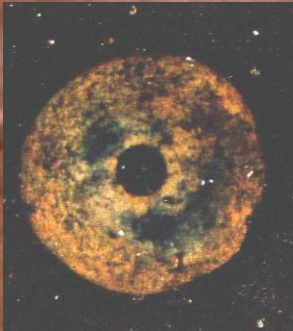


Aan het einde van de Nieuwe Steentijd ging men er toe over om de graven van doden te bedekken met een aarden heuvel. In de bossen van Baarn zijn ongeveer 20 stuks van deze heuvels aangetroffen. Enkele grafheuvels bij Lage Vuursche zijn onderzocht. Het gebruik om doden onder of in grafheuvels te begraven hield stand tot ver in de bronstijd. Vaak werden in een eenmaal opgeworpen heuvel steeds opnieuw doden bijgezet. Zo ontstonden grote 'familiegrafheuvels' met graven uit verschillende periodes. Wel heeft de skeletbegroefing in de loop van de bronstijd plaats gemaakt voor crematiebijzetting. In de Baarnse grafheuvels zijn urnenscherven en een complete urn uit deze periode gevonden. Er is bij Lage Vuursche een complete urn gevonden en begin 20e eeuw een bronzen bijl. Verder is bekend dat bij Lage Vuursche een bronzen bijl uit ongeveer 1700 voor Christus is opgegraven.

In de tijd van de Grote Volksverhuizing woonden er niet veel mensen in deze streken. Door een combinatie van een warmer klimaat en een hogere waterstand, trokken de mensen vanuit de moerasgebieden tot boven de +5m NAP. Bos maakte langzaam plaats voor heide. De akkers op de randen van de zandgronden werden groter. Door potstallen werd de zandgrond vruchtbaar gemaakt. Door de vorm van deze 'eng' kreeg Baarn zijn huidige ovale vorm. Baarn lag op een heuvel, een eng. De boerderijen lagen aan de noordkant, richting het water. De boeren hadden gemengd bedrijf. Over de akkers liep de Sandvoortweg, zo genoemd omdat deze over een oude stuifduin loopt. Door het kappen van hout uit de bossen werd het heidegebied steeds groter. Dit werd nog versterkt doordat het veen werd ontgonnen en de ontwatering van het gebied ten westen van Baarn het gebied droger maakte, het grondwater zakte en de Brink werd steeds droger.

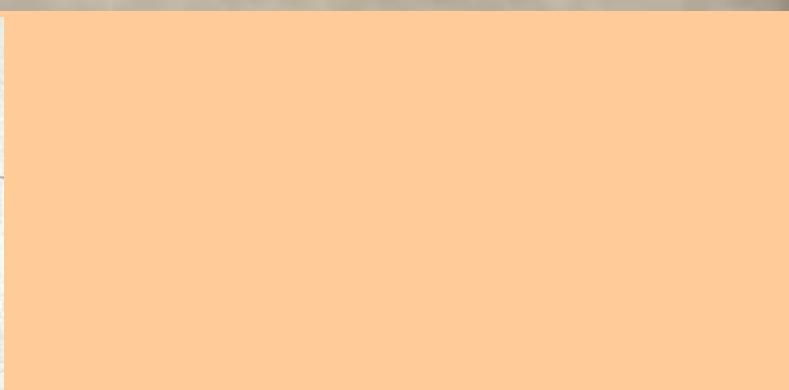


Bij opgravingen van grafheuvels bij Kievitsdal is nog een aspot gevonden. Deze is van het Drakensteyntype, genoemd naar de potten die in de vorige eeuw op het landgoed Drakensteyn zijn gevonden. Veel van de grafheuvels zijn rond 1920 – 1930 door de rijke grondeigenaren opgegraven. Hiervoor werd gewoon een gat in het midden van de heuvel gemaakt en alle gevonden urnen, bijlen en andere voorwerpen verzameld. De ARWE mocht bij toeval ook een drietal grafheuvels opgraven. Nadat een sleuf werd gegraven, bleek deze de volgende dag te zijn ingestort. Hierbij kwam deze bijna complete Drakenstein-urn te voorschijn omdat hij niet in het midden van de heuvel maar aan de kant was ingegraven. De urn staat in de Oudheidkamer van de Historische Kring Baerne.



Op de drie Eiken werd bij een opgraving een met zand dichtgewaaide kringgreppel gevonden. Hieruit blijkt dat hier een grafheuvel heeft gelegen. Hierin werd ook een graf gevonden, wat van een jonge vrouw is geweest. Als grafgiften waren de spinsteen van de bovenste foto en twee priemen van schapen- of geitenbot meegegeven.

Ook werd een mannengraf uit de Midden Steentijd gevonden. Het lichaam van de man was gecremeerd, daarom werden alleen stukjes bot terug gevonden. Als grafgiften, de mensen geloofden dus in een leven na de dood, waren een vuurstenen mes en een bikkel meebegraven

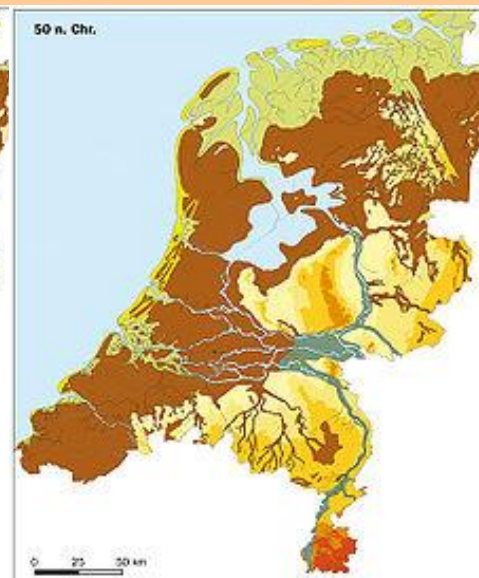
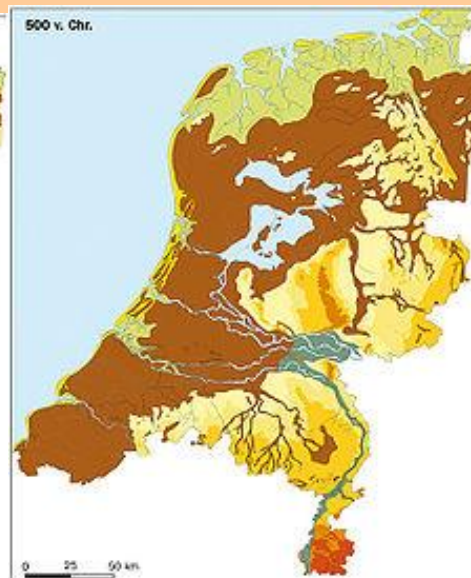


Tijdens de Februari-vloed van 3 op 4 februari 1825 overstroomde de Eemvallei. De storm woelde in Eembrugge de bodem los, waarbij een schedeldeel met hoorn van een oeros uit de bodem spoelde.

Er kwamen tussen 16.000 - 10.700 v. Chr in de Eemvallei oerossen in het wild voor. Oerossen konden zich in het wild gemakkelijk staande houden. In 2008 stelde de universiteit van Groningen vast dat de oeros (tekening) in Nederland door gebrek aan robuuste moerassen en moerasbossen was uitgestorven. Eerder dacht men dat alleen de jacht de oorzaak was geweest. Het landschap werd steeds meer gebruikt voor akkerbouw en veeteelt.

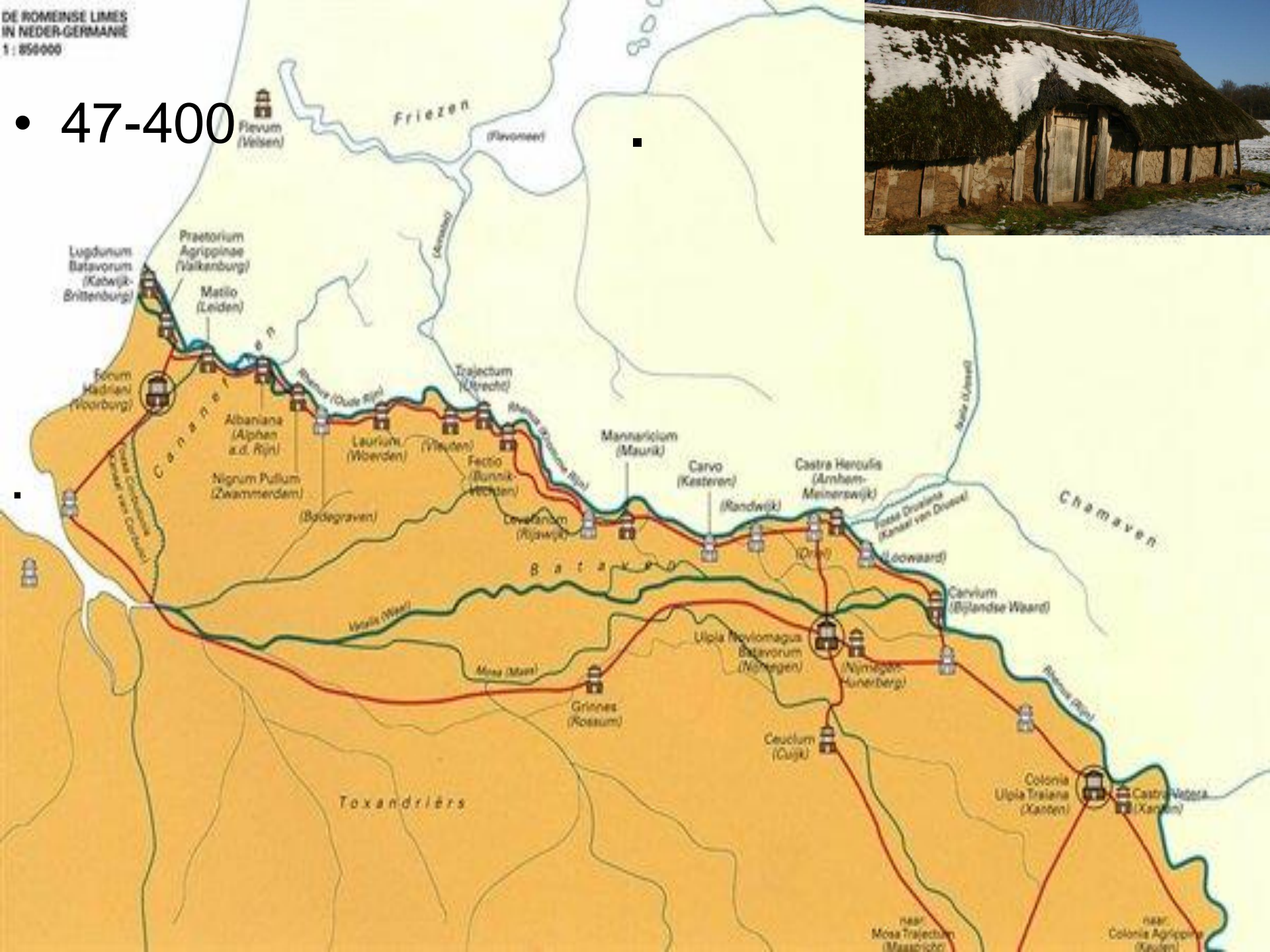
Dit is een stuk van een schedel van een oeros (*Bos primigenius*) wordt bewaard in het Universiteitsmuseum van Utrecht. Deze wilde voorouder van onze melk- en vleeskoeien leefde nog tot in de middeleeuwen in onze streken. De **oeros** was veel groter dan de koe, zoals we die nu kennen. Oerosstieren hadden een schofthoogte tussen 160 en 180 cm, oeroskoeien tussen 140 en 150 cm.

1. Westkust sluit zich (5500 v. Chr.)
2. Strandwallen en veenvorming (2750 v. Chr.)
3. Flevomeer vergroot (500 v. Chr.)
4. Verbinding Flevomeer met het Flie (50 na Chr.)



- In het lagere gebied bij de Eem werd ook veen gevormd, doordat het water uit de Gelderse Vallei niet goed kon wegstromen naar zee. Het kon niet verder dan het Flevummeer.
- Na de Romeinse tijd werd de Zuiderzee steeds groter en sloeg stukken land weg en werd de verbinding met de zee beter. In de Eem kon je echter nog wel goed eb en vloed merken, het Eemland stroomde dan ook geregeld onder water. Na de laatste overstroming in 1916 en de aanleg van de Afsluitdijk waren er geen overstromingen meer.
- De Eem stroomde uit in het Almere dat vooral bestond uit veeneilanden en dat bijna van de Noordzee was afgesloten door een **veendrempel** tussen West-Friesland en Gaasterland. Hierdoor werden de oevers van het **Almere** beschermd tegen eb en vloed bij stormen.
- In 1170, 1196, 1214, 1219 en 1248 sloegen de **veendrempels** weg waardoor de Zuiderzee ontstond. Door het wegslaan van de drempels zakte de waterstand in Eemland zodanig dat dat het mogelijk werd om de ontginningen vanaf de Eem, bij Eembrugge, richting de Utrechtse Heuvelrug te starten. Alle kavels waren ca. 150 meter breed zoals nog in het landschap is te zien.

- 47-400



- De omslag van jagen en verzamelen naar landbouw ging heel geleidelijk maar had grote gevolgen voor de manier van leven. De vroege boeren bewerkten kleine akkers. Dat was zeer arbeidsintensief, maar leverde ook veel meer voedselzekerheid op. Het verbouwde voedsel moest worden bewaard en daartoe werden grote en kleine potten gebruikt. De technieken en versieringen van deze potten ontwikkelde zich in de loop van de tijd en daaraan herkennen we bepaalde culturen. Die culturen worden genoemd naar de vorm van het aardewerk. De Utrechtse Heuvelrug behoorde aanvankelijk tot de trechterbekercultuur, maar zo'n 2000 jaar voor Christus werd een nieuwe techniek toegepast: de **klokbeker**, later de **standvoetbeker**. De Veluwe en de Heuvelrug vormden het centrum van deze nieuwe, bloeiende cultuur en dat zou te maken kunnen hebben met handel. De Brons- en de IJzertijd vroegen om grondstoffen voor de productie van metalen. Eemland was een doorgangsgebied voor grondstoffen van brons en ijzer, maar ook werd hier **ijzeroer** gevonden, waaruit ijzererts kan worden gewonnen.
- De Eemlanders woonden in deze tijd in grote boerderijen van soms wel 30 meter lang, het langhuis. Nieuw onderzoek laat echter zien, dat de boerderijen in de loop van de tijd verlengd werden. Het is dus goed mogelijk dat een familie in een kleinere boerderij woonde, maar dat die later gedeeltelijk werd verlengd. Die boerderijen bestonden uit een houten constructie van staanders en dwarsliggers ondersteunden een rieten dak. Archeologen vinden alleen de verkleuringen in de grond terug, waar de staanders zich bevonden. Dieren en mensen woonden in dezelfde ruimte. Het lijkt erop dat veeteelt belangrijker werd en zelfs enige rijkdom met zich meebracht. Meestal stonden er een paar van die boerderijen bij elkaar.
- De Romeinen kwamen in 58 ook in de Eemvallei. Zij noemden de Eemvallei in het Latijn **Alveus** “een buikvormige uitholling”. Het water was volgens de Romeinen een vijand waarvan de strijd niet te winnen was. Ze troffen arme Nederlanders aan op eilandjes in de Mare Flevu. De latere bewoners van onze streken behoren tot een volk dat tussen de Batavieren en de Friezen in leeft.

Situatie in de negende eeuw

Amtsgebied Meginhardi



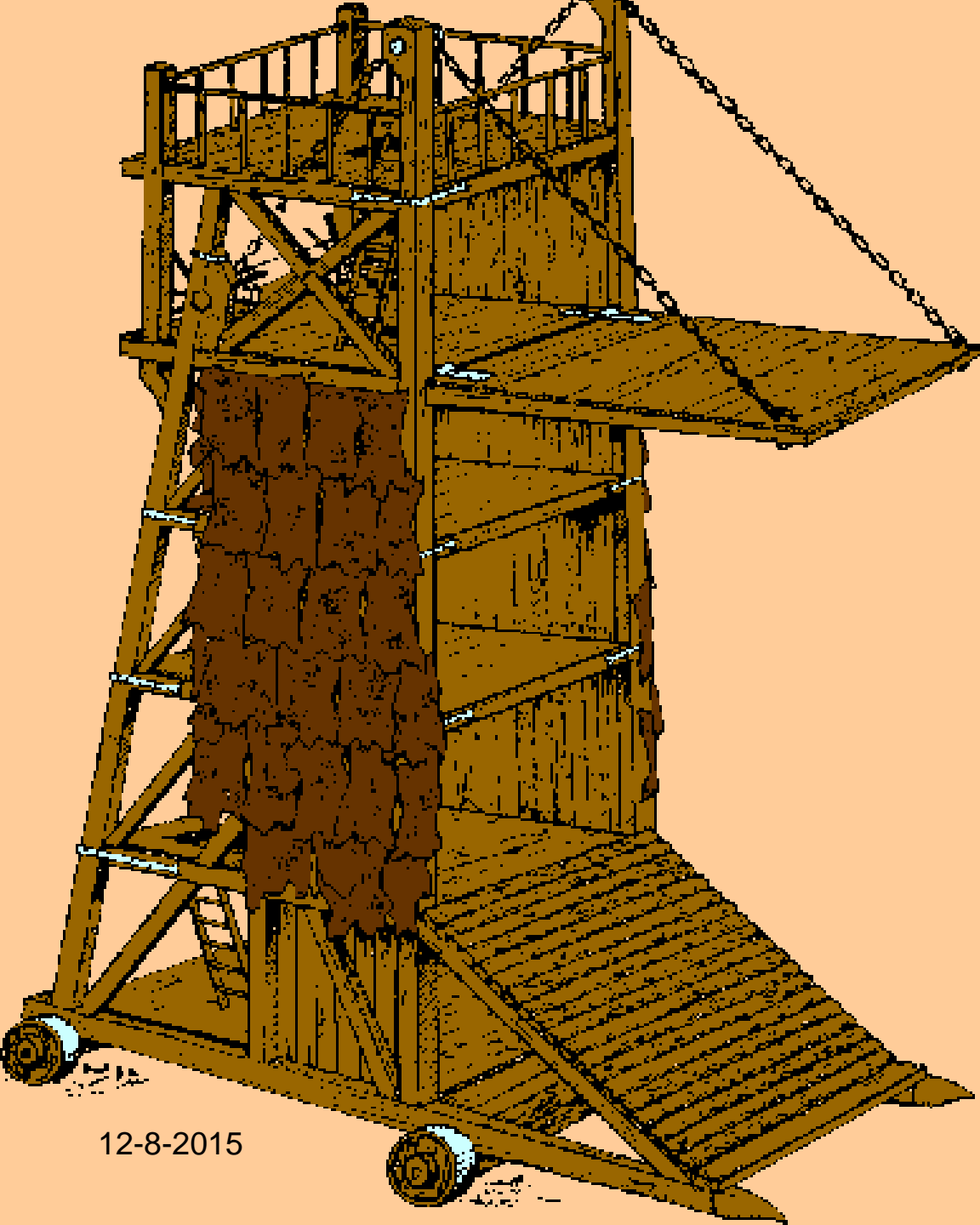
- Eemland wordt voor het eerst genoemd in een acte uit het jaar **777**. In die acte schonk Karel de Grote (742-814) het domein Leusden (Villa Lisiduna) en vier grote wouden aan bisdom Utrecht. De schenking betrof een belangrijk deel van Eemland: de gouw Flethite aan de Eem (Hemus genoemd), Leusden en vier foreesten (bosgebieden), waaronder Hengistscoto (Henschoten, deel van Westerwoud), Fornhese bij Amersfoort en Widoc bij Hoogland.
- Het Eemmoeras was niet geschikt voor bewoning, afgezien van de door het landijs gedurende de ijstijden opgestuwde Heuvelrug en enkele zandige ophogingen in de uitgestrekte vallei tussen Heuvelrug en Veluwe. Veel van de huidige plaatsen liggen tegen de stuwwal aan, zoals Baarn en Soest, of op verhogingen, zoals Amersfoort, Leusden en Bunschoten. Denk ook aan de naam Hoogland.
- De Abdij van Elten was in 968 door graaf Wichman van Hamaland. Een graaf was de plaatsvervanger van de Duitse koning, die het in deze streken voor het zeggen had. Hij begiftigde het klooster met veel land en zo kreeg Elten ook grote delen van 't Gooi en Eemland in bezit. We moeten daarbij denken aan hoger gelegen gronden als Coelhorst, Krachtwijk en Grimmestein. De boeren die op deze ontginningen woonden, gebruikten de omliggende woeste gronden om er varkens te weiden, plaggen te steken en brandhout te zoeken. Ook in Baarn en Soest bezat het klooster Elten een aantal boerderijen.
- Door de lagere waterstand begonnen rond 1200 in Eemnes, de landontginningen in opdracht van de bisschop van Utrecht. Vrijwel direct erna werd Abdij van Elten actief bij de Baarnse- en Soester landontginningen in de Eemvallei.

- 
- 777
 - gouw Flethite
 - grens

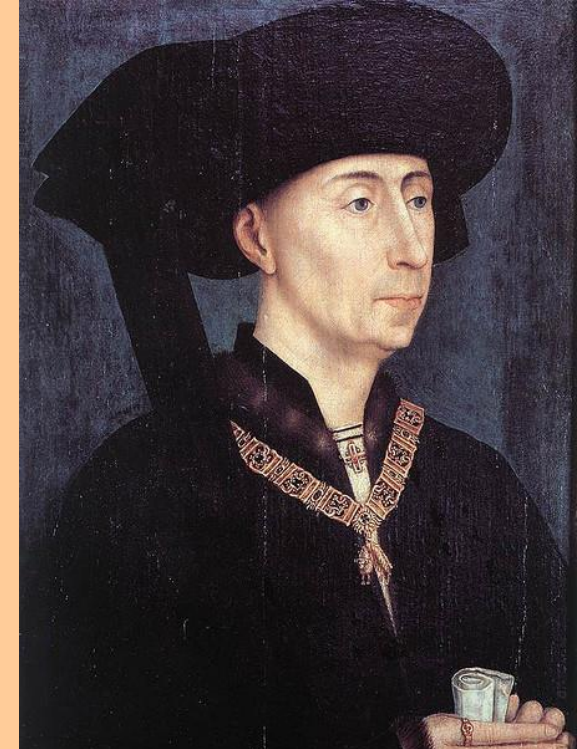
- Amer
- 1259 stadsrechten
- verzanding



- Amersfoort = foirde/voorde in de Amer. Behalve het riviertje de Amer stroomden hier veel meer beekjes die water afvoerden van de Veluwe. De Eem werd vroeger Amer genoemd (vgl. Ameland, Amerpoort etc.) Hier was een doorwaadbare plaats waar zo een nederzetting ontstond. De loop van de Eem is in de Middeleeuwen veranderd toen de oude loop verzandde. De Koppelpoort is na deze verlegging gebouwd. De bisschop van Utrecht verleende Amersfoort in 1259 stadsrechten. Hees werd reeds in 843 in de boeken van de Paulusabdij genoemd, Soest pas in 1028.
- **De Eem** Aan het eind van de 12e eeuw is de Eem pas echt ontstaan en is sinds die tijd bekend geweest onder verschillende namen: Eem, Eems, Hemus, Hemes, Amer en Hamer. Al deze namen verwijzen naar water. De rivier speelde een grote rol in de afwatering van het omliggende land. En het was een belangrijke vaarweg voor het handelsverkeer, onder andere om bier uit Amersfoort te halen. Omdat het voor de scheepvaart praktischer was, zijn rond 1970 enkele bochten afgesneden.
- Op 3 januari 1410 sloten burgemeester, schepenen, raad en gemeente van Baarn en overeenkomst met Amersfoort. Baarn kocht zich het recht tot bescherming van zijn burgers in de stad Amersfoort met de verplichting tot de bouw en het onderhoud van een stuk stadsmuur. Baarn zou immers kunnen worden aangevallen door bijvoorbeeld de hertog van Gelre. Amersfoort had daarom ook al een verbond gesloten met de graaf van Holland. In voorkomende gevallen konden Baarnaars vluchten binnen de stadsmuren van Amersfoort. In 1443 hielpen Baarnaars mee om een stuk van de noordwestelijke stadsmuur te bouwen. Met de komst van Karel V in 1528 verdween de behoefte aan onderlinge bondgenootschappen.



12-8-2015



In de winter van 1427 verzamelde Filips de Goede, hertog van Bourgondië in Amsterdam troepen om Eemland en Amersfoort te veroveren op de bisschop. Hij zou geholpen worden door de hertog van Gelre. Filips trok over Naarden, Eemnes en Soestdijk naar Amersfoort. Ze veroverden eerst Bunschoten en bezetten toen de monding van de Eem. Zo konden zij zichzelf bevoorraden en de toevoer naar Amersfoort afsluiten. Achter de doornhagen op de wallen hadden de Amersfoorters grote hoeveelheden ongebluste kalk opgestapeld en grote brouwketels met kokend water. De aanval mislukte dan ook. Filips besloot daarna de Eem te blokkeren zodat de handel naar Amersfoort nadeel ondervond. Schepen werden afgezonken. Filips gaf in Amsterdam opdracht om een soort varende stormtoren te laten maken. Dit bestond uit een 20x10 meter groot en 5 meter boven het water uitstekend gevaarte dat “de groote kat” werd genoemd. Onder “kat” verstond men destijds een getimmerte, een soort schuur op wielen, dat langzaam als een kat sluipend de vesting naderde om door demping van de gracht de bestorming voor te bereiden. Om deze kleine vesting liep een overdekte gaanderij met wachttorentjes erop. Het gevaarte had niet minder dan drie masten, waaraan touwen bevestigd waren om het “blokhuis” voort te trekken. (het wapen op de dia is een ‘evenhoge’) De wanden waren bekleed met huiden en geteerd zeildoek om tegen de vijandelijke kogels en vuurpijlen beschermd te zijn. Op het dek, op de gaanderij en op de torentjes waren werptuigen geplaatst (men schoot of wierp er stenen mee) en stonden boogschutters, die naar alle kanten hun pijlen konden schieten. De kat werd bij de monding van de Eem voor anker gelegd en de troepen verzameld. Vanuit Utrecht werden plannen gemaakt om het gevaarte onschadelijk te maken. Met geschut en belegeringswerktuigen gingen ze erop af. Toen ze echter het gevaarte zagen gingen de Amersfoorters ontmoedigd terug. Door ijsschotsen, stroming en golven raakten echter de spanten en balken los zodat het “zeekasteel” uit elkaar viel. Een tijd later werd de vrede gesloten.

Ter bescherming van de gravers kasteelmuren ondergraven worden katten gebruikt. Deze bestaan uit lichte, lage en langwerpige constructies, die aan alle kanten meestal uit hout of gevlochten twijgen bestaan. De enige verdediging hiertegen is ze in brand te schieten.

Op de afbeelding draagt Filips de Orde van het Gulden Vlies.

Eemnes

Eemdijk

Spakenburg

Bunschoten

Drakenburg



Eembrugge

* Huis Ter Eem



Baarn

* Hamelenburg

Soest

Eem

* Huys tot Zoes

Amersfoort

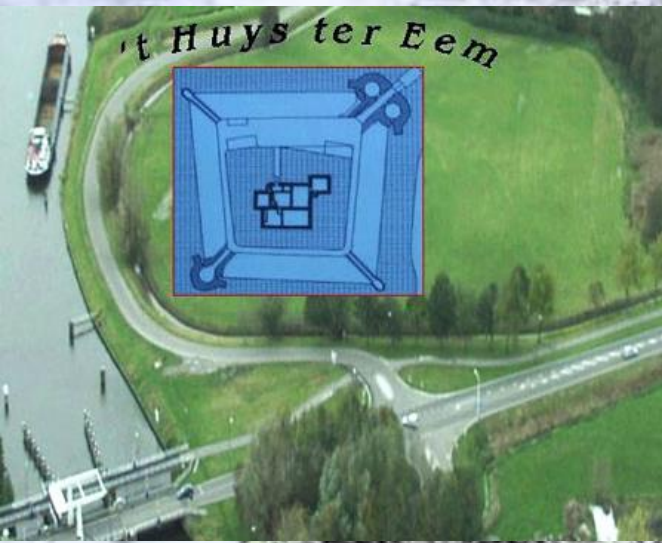


Een afbeelding van kasteel Huis ter Eem van ongeveer 1530. Hier is het nog ommuurd en omgeven door een gracht.

Het was op 18 nov. 1527 dat Maarten van Rossum met zijn kleine troepenmacht Eemland naderde door de veelvuldige regens was de poldergrond rondom het kasteel zo drassig geworden, dat erop zulk een moerassige grond geen geschut geplaatst kon worden. De kansen voor het kasteel schenen dus gunstig te zijn. Dat zag de Gelderse aanvoerder zelf ook in en daarom verzoon hij een list: hij zond "enige mannen als voorgewende deserteurs naar het landt van Baerne die daar luide moesten verkondigen dat de Gelderschen met een reusachtig leger naderden met zooveel geschut dat het kasteel 't Huijs ter Eem in een paar uur plat geschoten zou zijn terwijl allen die er in waren onherroepelijk om 't leven zouden gebracht worden". De Baarnse vrouwen zouden er goed aan doen om "haer mans daer vanadaen te halen".

De listige Maarten van Rossum had niet te vergeefs op de huwelijksliefde van de Baarnse vrouwen gerekend. De vrouwen liepen naar het Huis ter Eem en riepen daar haar mannen toe "*dat sy ingeval sy ghesont ende in levende lyve by hun wyven ende kinderen wilden wesen*" zij het slot onmiddellijk moesten verlaten. Ondertussen was Maarten met zijn krijgsmacht bij de "dyck van Baeren" gekomen om de bezetting van het kasteel schrik aan te jagen. Inderdaad bezweek de kastelein voor die drang ofschoon hij zich wel had kunnen verdedigen. Zonder slag of stoot gaf hij dus het kasteel aan 'den geweldenaar' Maarten van Rossum over.

Helaas in 1702, maakte een hevige watervloed een einde aan dit roemruchte kasteel en werd het voor afbraak verkocht aan de Staten van Utrecht.



Op deze tekening van ca 1660 is het Huis Ter Eem al meer een villa geworden. Door de uitvinding van het buskruit en dus ook van de kanonnen boden de kastelen geen bescherming meer en werden vaak afgebroken of verbouwd. Het kasteel 't Huijs ter Eem was voor de Eemvallei strategisch uiterst belangrijk. Het werd gebouwd op de oostoever van de Eem die de toegang naar Amersfoort kon regelen. In deze extreem lege omgeving met haar moerassen, die deels waren ontgonnen moet het een opvallend bouwwerk zijn geweest. Ook met het naburige Gelre kwam het tot een conflict. In 1528 ging de bestuurlijke macht over van de bisschop van Utrecht naar de nieuwe landsheer, Karel V. Deze werd heer van Utrecht en het Oversticht en wilde zijn invloed verder naar het oosten uitbreiden ten koste van Gelre. In 1543 werd Amersfoort belegerd door de Gelderse roofridder Maarten van Rossum. Uiteindelijk moest Gelre het hoofd buigen.

Het kasteel bestaat niet meer en de grond zullen geen hoogste nog puinsporen in de bodem te vinden zijn. Begin 1700 toen het kasteel werd gesloopt was gebakken steen erg duur en zal alle steen die nog te gebruiken was zijn verkocht. Het verhaal gaat dat het puin is gebruikt als verharding van de latere Laanstaat. Het weiland waar het kasteel stond wordt nog steeds aangeduid als met de naam 't Slot. Er mag niet gegraven worden, ook niet door de eigenaar. Leuk detail is dat de Bisschop van Utrecht, als opdrachtgever, Zweder Uterlo niet kon betalen en pas drie jaar later eigenaar van het kasteel werd. In 1352 kreeg Eembrugge stadsrechten. Bewoners van 't Huijs ter Eem waren ook keizer Karel V (1527), stadhouder Willem de III (1675-1702) en de Staten van Utrecht (1702-1706).



Het kasteel Hamelenburg (*ook wel Hamelenberg*) heeft tegenover 'de Grote Melm' op de oostelijke oever van de rivier de Eem gestaan. Hamelenburg werd al voor 1370 gebouwd op een zandopduiking die boven het veen uitstak, net als een aantal boerderijen aan de oostzijde van de Eem (Netelenburch, Grimmestein). De mogelijke bouwer zou Willem van Abcoude kunnen zijn, die vanaf 1380 het gerecht van Soest in leen had. In 1407 sterft Willem en zijn bezittingen komen in handen van zijn neef Jacob van Gaasbeek. Deze gaf de Karthuizers te Utrecht 'de hofsteden van Hamelenberch in der Slagt en dat goed geheten Ymminchuysen'.

- Het geslacht Van Hamelenburg komt vanaf 1328 voor in Utrecht. Omdat haar oudere broer Jan, die in Langbroek woonde, reeds was overleden, verzocht Mechtelt van Hamelenberch weduwe van Paeuwels van Malsen in 1460, na de dood van haar vader Jan, aan de abt van St. Paulus om beleend te worden met het goed 'te Hamelenberch'. Hieruit maken we op dat dit adellijke kasteel bewoond werd door het geslacht 'Van Hamelenburg', dat uit Amersfoort afkomstig was. Waarschijnlijk is het kasteel door Maarten van Rossum in 1543 verwoest en daarna niet herbouwd.

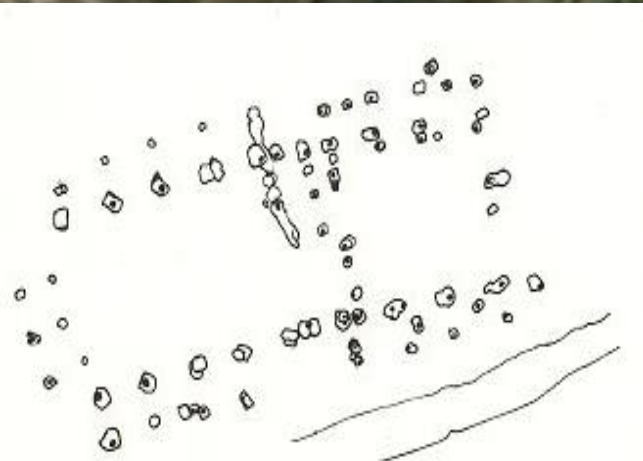
- In de jaren 50 van de vorige eeuw is deze zandrug d.m.v. een zandzuiger opgezogen t.b.v. de aanleg van de A1. Momenteel ligt hier een grote waterplas. Het eiland is ontstaan rond 1972 bij afsnijden van de rivierbocht.



In 1431 dienden bewoners van afgelegen boerenhoeven een klacht in bij de Baarnse vroedschap omdat ze zo'n last van wolven hadden. Meerdere keren richtten de wolven een slachting aan onder hun schapen en kippen. De bewoners van de afgelegen hofstede "De Oelte" aan de Oeltewege (De Eult aan de Torenlaan), waren bang dat zelfs hun kinderen gevaar liepen. De Baarnse vroedschap besloot met de omliggende gemeenten een drijfjacht te houden. De wolven zaten immers niet alleen in de Baarnse bossen maar in de hele Stichtse heuvelrug, van Muiderberg tot Rhenen. Edelen en iedereen die gemist kon worden deed mee om de wat aan de wolvenplaag te doen.

Het lukte echter niet zo goed om de wolven weg te krijgen. In 1588 moest door de Staten van Utrecht een premie uitgelooft worden van F30,- voor elke gedode wolf. In 1592 werd een algemene drijfjacht uitgeschreven waaraan alle weerbare mannen mee moesten doen. Men zou bij Muiderberg beginnen en dan aan weerszijden van de Stichtse heuvels oprukken. Aan de ene zijde over Hoevelaken-Barneveld-Renswoude en van de westzijde langs Maartensdijk-De Vuursche-Zeist-Bunnik en Jutfaas. Om dan samen te komen bij de Grebbe, waar de jagers klaar zouden staan om de wolven te doden. De Eemnessers moesten beginnen bij de Zuiderzee, voorbij Bunschoten, door Hoogland en Hoevelaken. De drijvers van Baarn, Soest, Eembrugge en Bunschoten zouden bij Eemnes beginnen over Soest, Leusden en Zeist. Een jaar later moest alweer een drijfjacht worden gehouden, deze keer onder leiding van de maarschalk van Eemland die in Huize Ter Eem woonde. De premies waren F60 en wie een nest jonge wolven vindt en aflevert krijgt voor iedere wolf F10. De volgende eeuw zijn de premies gestegen tot F100 voor een mannetjeswolf en F10 voor een vrouwtjeswolf.

In de 17e eeuw zijn er weer wolvenplagen. Als de drijvers werden opgeroepen voor de jacht sloeg de burgemeester op de Brink op de trom. Bij de jacht was ook een trommelslager die voor dit gevaarlijke werk een dagloon van 30 cent kreeg.



Baarn ontstond als nederzetting op een zandrug. De naam Baarn is afgeleid van 'brand' en verwijst zo naar 'de plek waar brandstof werd gehaald. De verklaring dat Bearo afgeleid is van 'bron' is onjuist. Wouden en bossen waren er zeker in Eemland, ook de polder was eens bos. Het 'bos van Ra' of wel 'Raboes'. Bij de aanleg van wegen komen nog vaak oude stronken naar boven. Baarn en Lage Vuursche waren al vroeg bewoond, getuige de grafheuvels bij Lage Vuursche, al zijn die al lang geleden afgegraven.

In 1990 werd bij archeologisch onderzoek tussen de Leestraat en de Laanstraat (bij de C1000) vele honderden scherven uit de 12e en 13e eeuw gevonden. Ook veel donkere verkleuringen in het gele (natuurlijk) zand. Deze waren afkomstig van paalgaten. Het was een Middeleeuws huis uit ca. 1150 met een geschatte lengte van 17 meter. De voorkant wees in de richting van de Laandwarsstraat.

De Stulp is nog een restant van de heidevelden bij Baarn. De heidevelden waren ontstaan door het kappen van hout in de jaren ervoor. Door plaggen en potstallen werden de akkers verrijkt en werd de heide armer en het landschap opener.



Bij de opgraving op Eemdal 6 werd uit tijdnoed gekozen voor een vakverdeling van 100 x 100 cm. Zoals je ziet werd om en om een vak onderzocht of met rust gelaten. Op deze manier kun je toch bepalen wat er gebeurt is en hoeveel vuursteen en ander materiaal er op deze plek heeft gelegen. Het lijkt erop dat hier iemand van de jachtgroep een soort van openluchtwerkplaats heeft gehad. Archeologen gaan ervan uit dat het misschien een ouder iemand of juist een specialist in de groep is geweest die alleen maar gereedschap maakte.

In het midden van de gevonden werkplaats werd deze steen gevonden. Aan de beschadigingen was te zien dat het een klopsteen is geweest, zeg maar de steentijdhamer.

Wij beginnen Saper stude en gemeine burgeren van haerij Daer Land alken liden
dat wij om menigen ruelen dincst wille en behoude die ons die Gersamen stude
van auct stude ge daer en ge geuey heft en nach oft god wille daer en ge uey sulley
helden hem ge laft en ge lancy in guden ruelen en daer in geuey ofte behoude om
haer stude wijnench raide mueren in sulley stude en manen alle stude by dan om liden
die nye muer om haer stude helden leguench te maken mit behoude dat wij ut stude
johant dach te muelle pauer nach romend leggen ofte liden sulley ruy raide mueren
conft en te mueren auct een jaar dan auct romend almench stude auct en behoude wij
raide mueren en daer te mueren auct een jaar dan nach romend almench stude wij
en behoude wij raide mueren conft ofte behoude alken raide mueren conft wijnench liden
stude gulden en drey wijnench raide mueren conft sulley wijnench liden drey hart
drey op onsen cost en wair en daer wij drey behoude behoude mit en behoude conft
behoude als conft stude se mueren in die stude stude ofte burgeren conft honden ruyen
en behoude dan stude behoude mueren te liden raide wij alle drey behoude behoude
den behoude behoude en behoude alle behoude in behoude. Die behoude
helden wij auct stude pauer behoude in drey drey behoude mit jaar auct huy drey pauer
auct honden drey en behoude op den drey dach in mueren

1443



Het eerste schriftelijke bewijs van de ouderdom van Baarn is een charter uit 1310, toen Evert van Stoutenburg de thinsen van Baarn en de Haar (over de Eem) aan de bisschop van Utrecht overdeed. De kwitanties worden bewaard in het Rijksarchief in Utrecht. Het zegel van Evert van Stoutenburg hangt er nog aan: 6 lelies, waarvan 3 boven, 2 midden en 1 onder. Ter Eem was met nog drie andere kastelen 'bischopswaardig', dat wil zeggen het was voldoende veilig en comfortabel om de bisschop te herbergen. De drie andere waren 'Stoutenburg', 'Ter Horst' en 'Vreeland'. Baarn wordt voor het eerst genoemd in een brief van de bisschop Jan van Arkel uit 1360: waarin het recht op tolheffing bij de Eembrug wordt verleend. De inwoners betaalden op 11 november (Sint Maarten) de thinsen 'Onder de linden' op de Brink.

In een charter uit 1390, waarop de stad Baarn zelf tekent, is er één waar Frederick van Drakenburch een vergunning verleend wordt tot het graven van de Drakenburgergracht. In 1350 had Baarn namelijk stadsrechten gekregen. Dit charter bestaat door oorlogshandelingen helaas niet meer. Daarom verleende Sueder van Culemborch, de bisschop van Utrecht, haar op 26 augustus opnieuw stadsrechten. Het betekende dat de Baarnaars voortaan zelf hun burgemeester en raad mochten kiezen, en ook zelfs rechtspreken. Daartoe kozen zij een schout en 7 schepenen. Baarn werd een stad omdat ze de bisschop tijdens de oorlog hadden gesteund, maar kreeg evenwel niet het recht van poorterie. Op het zegel staat Sint Nicolaas afgebeeld met 3 bollen. Deze komen in het Sinterklaasverhaal voor als 3 portemonnees die Nicolaas bij drie arme bruiden naar binnen wierp. Mogelijk zijn deze later geworden tot appeltjes van oranje.





Strijdgebied

- - Bisschop van Utrecht
bv. David van Bourgondië
(1427-1497)



- - Graaf van Holland
bv. Willem IV van Holland
(1307-1345)



- - Hertog van Gelre
bv. Karel van Gelre
(1492 - 1538)



(links Maarten van Rossum)



Baarn lag in het grensgebied van de bisschop van Utrecht, de graven van Holland en aan de overkant van de Eem begon het gebied van de hertog van Gelre. Eemland lag dus tussen de territoria van de Hollandse graven en de Gelderse hertogen in. De natte moerasgebieden ten westen van Baarn waren een soort niemandsland waar de grenzen niet precies vastgelegd waren. De beide landsheren lieten regelmatig een begerig oog vallen op het bisschoppelijk bezit. Om zich te kunnen verweren moest de bisschop wel overgaan op verdedigingsmaatregelen, zoals de bouw van kastelen en het voeren van een leger.

Zo kwamen de bisschop en de Hollandse graaf in botsing over de ontginningen in het Gooi. Zowel vanuit Utrecht als vanuit Holland werden de woeste gronden hier in cultuur gebracht. Veel van deze gronden waren beschikbaar gekomen door het dalen van het waterpeil en het ontginnen van terrein dat vroeger onder de zeespiegel lag. Het was onduidelijk wie de eigenaar was van deze nieuwe, drooggevallen grond. Dat leidde zelfs tot veldslagen, zoals in 1481 bij Eemnes. Toen werd een grens (een rading) afgesproken, die nog steeds in de naam Hollandse Rading te herkennen is. In 1352 liet bisschop Jan van Arkel een paal plaatsen in het moerassig gebied ten noorden van Eemnes, waar de grond nog stevig genoeg was om op te lopen. Deze 'Leeuwenpaal' gaf de grens aan tussen Eemnes en Gooiland, oftewel tussen het gebied van de Utrechtse bisschop en de Hollandse graaf. Grenspalen werden in het land geplaatst vanaf het Almere langs de Gooiersgracht en de Hollandse Rading naar Utrecht toe. Langs de Oud Eemnesserweg bij Eemeroord en op plekken bij Lage Vuursche kun je nog leeuwenpalen vinden.



De Amersfoorters en Utrechtenaren waren in 1481 naar Naarden gegaan om daar eens flink te plunderen. Het waren deze keer niet de edelen, maar de poorters die de stad binnen vielen. Ze verstopten zich in een boomgaard bij de stad. Op dat moment waren veel burgers uit Naarden naar de wolmarkt in Deventer. Drie mannen verkleedden zich als vrouwen, met daarbij een boerenvrouw. Toen de poortwachter overmeesterd was lieten ze hun bondgenoten binnen. Veertig burgers werden gedood en 140 man meegevoerd als losprijs. Alles van waarde werd op een kar geladen en twee dagen later naar Utrecht gebracht. Toen ze echter hoorden dat de Hollanders in aantocht waren sloegen ze op de vlucht. Een man was er zelfs bij, die zoveel geld in zijn kousen en gordel had gepropt, dat hij niet snel genoeg kon weggelopen. Hij werd ter plaatse gedood. Stadhouders Lalaing beloofde wraak toen hij de chaos onder ogen kreeg. Hij legerde 5000 man in de stad Naarden. Eemnes kreeg een ultimatum dat als ze zich weer onder Holland stelde een schatting betaald moest worden en dat het dorp anders platgebrand zou worden. Nu hoorde Eemnes de ene keer bij Holland en dan weer bij Utrecht. Eemnes vroeg bedenktijd en ging ondertussen overleggen met Utrecht. Ze kregen 50 ruiters mee, maar dat was veel te weinig tegen de overmacht uit Naarden. Eemnes werd binnengevallen en het hele dorp werd in de as gelegd. 72 Eemnessers en de stalbroeders sneuvelden. In de kerk van Eemnes hangt het rijmpje:

*“Toen men schreef veertienhonderdtachtig en één,
was er in Eemnes groot geweest
Daar bleven twee-en-zeventig mensen dood
God helpe de zielen uit de Nood”*

Toen de Baarnaars en Soesters de vlammen zagen gingen ze er vandoor. De Baarnaars hadden een verdrag met Amersfoort gesloten dat ze zich bij oorlogshandelingen achter de muren in veiligheid mochten brengen. Baarn en Soest werden die kerstavond 24 december 1481 helemaal platgebrand, de kerk werd gespaard. Alleen de huizen van jonge moeders en stervenden werden gespaard. Baarn is deze klap eigenlijk nooit te boven gekomen en bleef een gehuchtje. Vreemd genoeg bleef Eembrugge gespaard, waarschijnlijk door de aanwezigheid van de maarschalk op Huis ter Eem.

- hooilanden
- moeras
- Weg van Hees naar Ter Eem



Ontginningen waren nodig om meer land geschikt te maken voor landbouw. Nadat de invallen van de Vikingen in onze streken in de loop van de tiende eeuw een einde vonden, brak een rustiger periode aan. De bevolking begon langzaam te groeien en dus nam ook de behoefte aan voedsel toe. De landbouw was technisch weinig efficiënt en werd maar weinig verbeterd. Het tweeslagstelsel, waarbij de helft van de grond ieder jaar braak lag om uitputting tegen te gaan, werd vervangen door het drieslagstelsel, waarbij ook gewassen werden geplant die bijvoorbeeld stikstof terugbrachten in de aarde. Ook de ploeg werd verbeterd, maar de grootste meeropbrengst moesten de boeren halen door uitbreiding van het bebouwde areaal. De beste gronden waren natuurlijk het eerst in gebruik genomen, dus nu werden de minder vruchtbare gronden ontgonnen. Dat moest wel door de grote vraag naar voedsel.

- Vooral kloosters en kerken hadden veel van deze woeste gronden in bezit. Zij besloten deze te laten ontginnen. Soms gebeurde dat door de lokale boeren. Rond 1170 sloegen door fikse stormen vele zandbanken en veen weg en ontstond de Zuiderzee, waardoor de afwatering verbeterde en ontginning van grotere delen van het Eemmoeras mogelijk werd. Om het ontgonnen land te beschermen werden dijken aangelegd. In 1409 vormden de dijken langs de Zuiderzee een aaneengesloten geheel. Het moerasgebied werd omgevormd in akker- en later weiland.



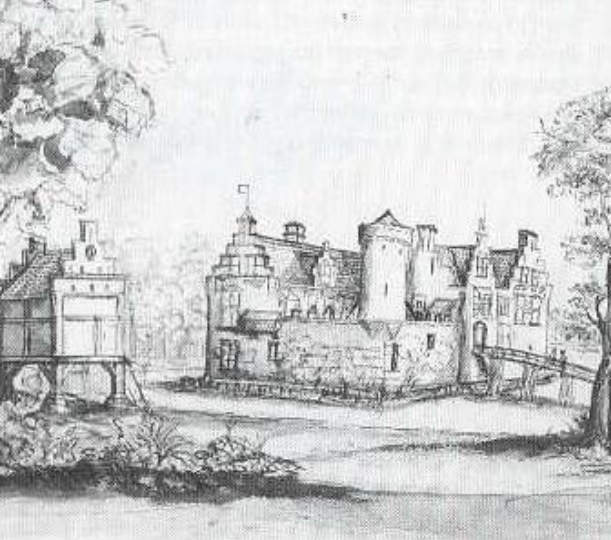
In de 12e eeuw, als door deelname aan de Kruistochten veel mensen zich vrijkopen, worden veel dorpen te klein voor het aantal bewoners. Op een afstand van zes tot tien km worden nieuwe dorpen gesticht. Dit is ook het geval met Baarn. Aan de Leestraat is één bootvormige boerderijplattegrond uit deze tijd teruggevonden. Voor de veiligheid werden altijd zo'n 6 tot 20 boerderijen bij elkaar gebouwd. Hier zie je een dergelijk dorpje uit die tijd.



Ten westen van Baarn waren uitgestrekte veenmoerassen ontstaan. Door de groei van de bevolking was steeds meer brandstof nodig. Daarom werd begonnen met het ontginnen van de randen van het veengebied. Dat gebeurde volgens een vooraf gemaakt plan. De veenlanden waren erg drassig en moesten eerst worden ontwaterd voordat er akkers konden worden aangelegd. Daarom werden er sloten gegraven waardoor het water kon worden afgevoerd. Men begon te graven vanaf hoger gelegen oevers langs een afwateringskanaal. Vaak kregen de ontginners ruzie met naburige boeren over de vraag van wie een bepaald stuk veengrond nu eigenlijk was. De Baarnse boeren hadden de turf zelf natuurlijk ook nodig.

De Praamgracht is een oude turfvaart. Via deze vaart werd het veen in de Vuursche en Soestervenen ontgonnen en afgevoerd. In de 10e eeuw stond de Utrechtse bisschop het veengebied bij Lage Vuursche af aan het kapittel van Sint Jan. Dit kapittel vroeg in 1239 toestemming aan de bisschop om voor het turftransport een vaart te graven tussen De Vuursche en de Eem. Dit zou het Oude Grachtje worden.

De turfwinning verliep voorspoedig en in 1398 werd toestemming gevraagd om de vaart te moderniseren. De bovenloop werd verbreed en uitgediept en de benedenloop kreeg een gewijzigd, meer noordelijk tracé. De naam van de vaart werd veranderd in Praamgracht later ook Pijnenburgergrift genoemd. (Denk hierbij aan de naam Griftland). De eerste naam verwijst naar de pramen (boten) waarmee het turf werd vervoerd. De tweede naam verwijst naar het landgoed Pijnenburg waarbinnen de vaart voor een groot deel ligt. Een deel van het Oude Grachtje bestaat overigens nog en loopt van Soestdijk via de zuiveringsinstallatie naar de Eem.

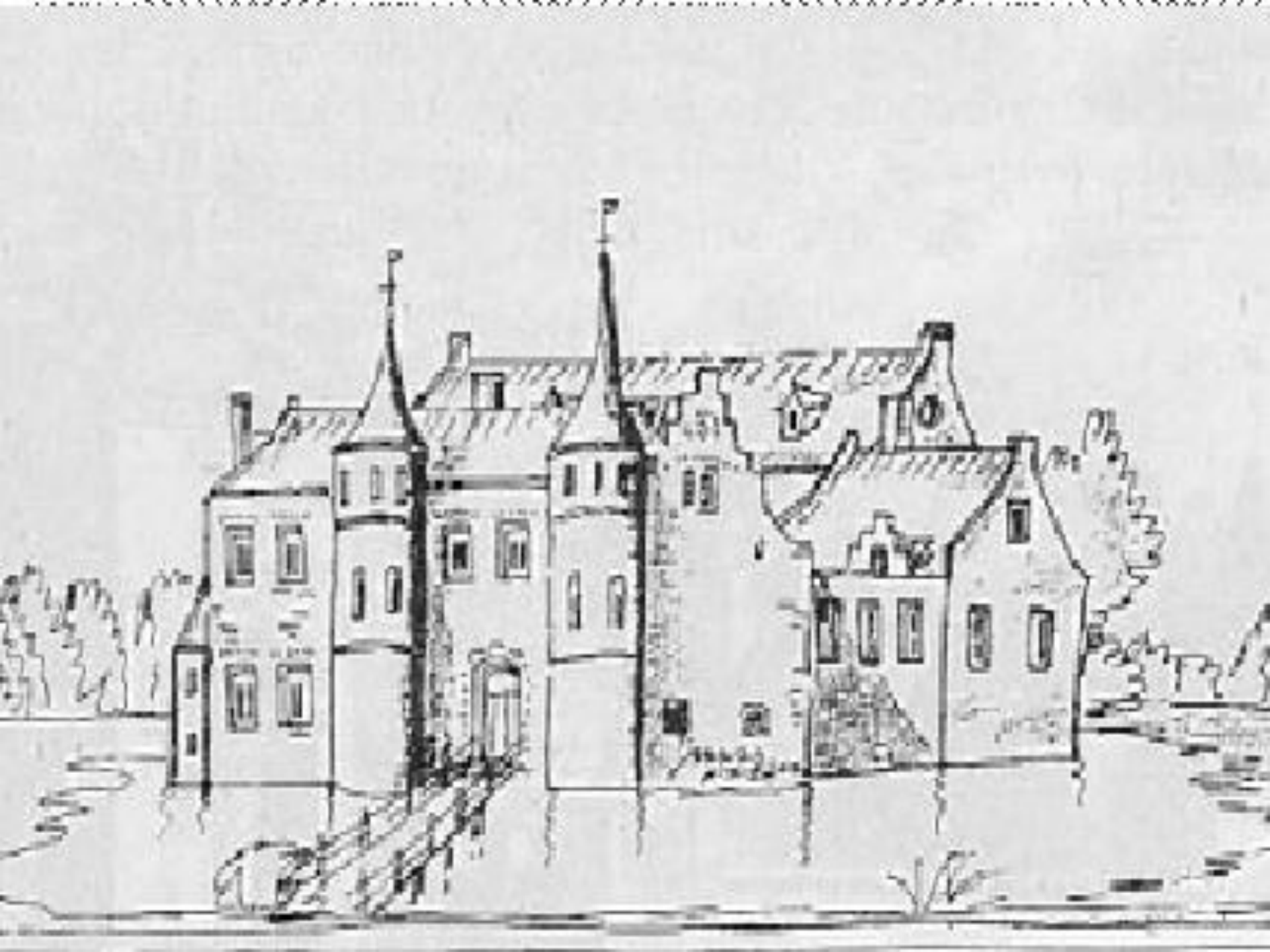


De RIDDER-HOFSTAD DRAAKENBURG, by Semnes

Kasteel Drakenburg lag in het verlengde van de Wakkerendijk waar tot ongeveer 2005 een oude witte boerderij stond. De Gooyersgracht was de achtergrens van de landgoederen Drakenburg en Groeneveld. Het kasteel werd alleen voor bewoning gebruikt. Rond 1300 lagen bij Baarn talloze heidevelden en veengronden. Voor de ontginning van deze velden werd een deel in bruikleen gevraagd aan de bisschop van Utrecht. Het bruikleen werd verkregen door Vrederick Heren Wernarszoon van Drakenburg. Vrederick kwam uit een deftige familie uit Utrecht en nam de familienaam Drakenburg aan, waarschijnlijk naar de naam van een huis in Utrecht waar hij woonde. Op de veengronden in Baarn bouwde hij de hofstede Drakenburg in de buurt van het huidige kasteel Groeneveld. Mogelijk werd het huis gesticht in de periode 1378-1393, bij het aanleggen van de Drakenburgerwetering (of –gracht) een kanaal naar de Eem dat diende tot vervoer van turf. In 1340 volgde zijn zoon Werner hem op. Werner liet de hofstede afbreken en bouwde kasteel Drakenburg. Het kasteel werd verstevigd met zware muren en diepe grachten en Werner werd tot ridder verheven. Het kasteel bleef bezit van de familie Van Drakenburg, tot de dood van Johan van Drakenburg in 1520. Tweehonderd jaar lang bleef het kasteel in bezit van de familie Drakenburg. Rond 1536 was Drakenburg de enige ridderhofstad van het Gooi. De Ridderhofstad Drakenburg bood tijdens vele oorlogen bescherming aan omliggende dorpen. Nadat het landgoed Drakenburg rond 1700 voor een deel is verkocht, wordt hierop kasteel Groeneveld gebouwd. Het blijft vreemd dat kasteel Drakenburg, voorzien van grachten, een voorterrein en gedeeltelijke ommuring nooit wordt genoemd tijdens de vele schermutselingen tussen Holland en Utrecht. Dit terwijl het bijna op de grens van beide provincies stond.

Na een aantal wisselingen van eigenaar werd het kasteel in 1811 afgebroken en door een deftig landhuis vervangen. Professor Gerardus Vrolik kocht het huis met landerijen in 1823. Een goede vriend van professor Vrolik, de bekende schrijver Jacob van Lennep, kwam een aantal malen op bezoek. Dit is mogelijk een aanleiding geweest voor Jacob van Lennep om het boek “Ferdinand Huyck” te schrijven. Het verhaal speelde zich af op Drakenburg, in het boek “De Guldenhof” genaamd. In 1870 werd het landhuis gesloopt op het koetshuis na.

In de twintigste eeuw werd bij Anna's Hoeve 1928 een “Jeugd Werkgemeenschap Drakenburg” opgericht, het werd later het conferentiecentrum Drakenburg.



Toon van de Hoven (1931) ging in Baarn naar de Aloysiusschool. Dat was de school waar de kinderen van boeren en tuinders naar toe gingen. De Bonifaciusschool was meer voor de burgers. De Aloyssiusschool werd wel de "klompenschool" genoemd. Als de kinderen van het Zuidereind naar school gingen, moesten ze met een bootje de Eem oversteken. Dat gebeurde met de pont van Henk Kuijer. Het was een ongeveer negen meter lange roeiboot, die geschikt was om maximaal twintig personen over te zetten. De overvaart duurde dertig seconden. De veerman had echter geen verplichting tot overzetten. Het ontbreken van die afspraak had zo zijn gevolgen.

Als kinderen te laat op school kwamen gaven ze vaak de schuld aan dat pontje. Via een paadje met een klaphekje kwam je bij een houten hokje. Dan moest je daar met een steen op kloppen om de veerman te roepen. Die was echter niet zo snel. Hij wachtte eerst tot er een paar stonden. Soms was hij te lui en schopte hij de boot naar de overkant. Dan ging je fiets erin en moest je zelf roeien. In de winter mochten kinderen eerder uit school om voor donker de Eem over te komen. Het functioneren van de veerman werd zelfs onderwerp van een onderzoek door de Baarnse gemeenteveldwachter Mol. Er waren klachten binnen gekomen van scholieren. In een rapport van de gemeentepolitie Baarn aan het College van Burgemeester en wethouders lezen we over het gesprek dat de rapporteur voerde met de drie leerplichtige kinderen van het Zuidereind: *Het komt voor dat wij ons zelf maar overzetten, als toevallig het pontje ligt aan de zijde waar wij staan. Als dit niet zo is, moeten wij wachten. Dit wachten bedraagt ongeveer tien minuten of een kwartier. Het maakt geen verschil uit of het mooi of slecht weer is.*

De veldwachter ging bij zijn onderzoek grondig te werk en sprak ook met enkele schoolhoofden, die het verhaal van de leerlingen bevestigden. De politiebeambte stelde bovendien vast dat er aan het pontje een en ander ontbrak, zoals een mogelijkheid om de boot voor en achter af te sluiten, verlichting bij de aanlegplaatsen en publicatie van de dienstregeling en tarieven. Veerman Kuijer vond de kritiek onterecht en onderstreepte dat hij overzetten vrijwillig deed. *Als er mensen zijn die binnen tien minuten of een kwartier hebben moeten wachten, dan mogen ze blij zijn dat ik ze nog gehaald heb, anders hadden zij er nog gestaan. Ik ben namelijk niet verplicht om iemand over te zetten. Als ik te weten kom wie de klacht bij de veldwachter gedaan heeft, dan zet ik hem nooit meer over.*

Het proces-verbaal uit 1951 van de veldwachter, werd door B. en W. van Baarn voor kennisgeving aangenomen. Actie bleef uit doordat de nieuwe brug over de Eem in de zomer van 1952 klaar was.



GRIMME

Op oostoever van de Eem, aan het Zuidereind staat nog steeds, verscholen achter leilinden, de grote T-huisboerderij Grimmestein (foto). In vervlogen tijden heette het Zuidereind, Zuurend. De waarschijnlijk in de 18e eeuw gebouwde boerderij, staat op een opgeworpen terp, die zelf weer op een natuurlijke zandrug ligt.

Op hetzelfde zandruggetje stonden eerder andere woningen want er zijn potscherven uit de 13e en 14e eeuw gevonden. Ooit heeft er vlakbij, maar wel op dezelfde zandrug, het kasteel Grimmestein gestaan, maar over het ontstaan daarvan is niet veel bekend.

Op deze tekening uit museum Flehite in Amersfoort is een omgracht huis te zien. Het bestond uit meerdere gebouwen en had aan beide zijden van de ingang een ronde toren. Omstreeks 1400 wordt een Retger Nenninc van Grimmerstein genoemd. Een Jacob Nenninck van Voorbroeck was in 1402 schout van Amersfoort en in 1412 maarschalk van Eemland en Amersfoort.



Op het hoogste punt van de Brink in Baarn bevindt zich de Hervormde Pauluskerk, waarvan de oorsprong waarschijnlijk ligt in de veertiende eeuw, maar mogelijk zelfs nog daarvoor. De eerste vermelding is van 1385. De kerk was toen gewijd aan de Heilige Nicolaas en was een dochterkerk van de kerk in Leusden. In het portaal van de kerk zijn de grafzerken aangebracht van Josina van Draeckenborg, die in 1533 trouwde met Dirk van Zuilen van de Haer. Laatstgenoemde was Heer van Drakenburg. Slot Drakenburg lag naast Kasteel Groeneveld en vormde ooit één geheel met Drakensteyn in de Vuursche.

toren

De 43 meter hoge kerktoren is eigendom van de gemeente Baarn. De onderste geleding is voorzien van galmgaten, de bovenste van vensters. In de toren bevinden zich op de begane grond en de tweede verdieping cachots, die in het verre verleden werden gebruikt om zwervers en landlopers tijdelijk onder te brengen.

Koninklike hofbank

Een opmerkelijk onderdeel van het kerkmeubilair is de overhuifde hofbank van de koninklijke familie, die daar is geplaatst door koning-stadhouder Willem III (1650 - 1702). Boven de hofbank staat het wapen van Willem III.

Reformatie in Baarn

De Baarnse kerk is naar alle waarschijnlijkheid ook in latere tijden voor een beeldenstorm gespaard gebleven. Op 28 maart 1580 gaven de Staten van Utrecht een verordening uit waarbij het verboden werd de "Roomsche Religie" te beoefenen. De reformatie drong tot Baarn door tijdens Kerst 1580. Hoewel de gebeurtenissen op verschillende wijzen worden weergegeven, is wel duidelijk dat even voor of tijdens de Kerstnachtdienst dienaren van de Heren Staten van Utrecht de kerk binnenvielen en de pastoor dwongen de reformatie te aanvaarden. De aanwezigen verlieten in allerijl de kerk, de pastoor met enkele getrouwen achterlatend. De kerk ging daarna Pauluskerk heten, de katholieken hadden daarna lange tijd geen kerk meer.

Reeds in 1280 werd er gewag gemaakt van een kerk in Baarn in een document dat bepaalde dat de tienden niet meer aan de Abdij van Elten maar aan de Graaf van Holland moesten worden afgedragen. kreeg. Een nieuwe Nicolaaskerk werd aan de Brink gebouwd, waarvan voor het eerst bericht werd in 1385. Dit was een Romaans-vroeggotisch rechthoekig gebouw, dat op een terp stond en opgetrokken was uit tufsteen en kloostermoppen. In 1479 werd de kerk uitgebreid in gotische stijl en de toren verhoogd. Op de kerstavond van 1481 echter werd Baarn door troepen van Joost van Lalaing verwoest, in een conflict tussen het Sticht Utrecht en het Graafschap Holland. De kerk bleef gespaard maar de economie van het dorp was verwoest. Pas onder Keizer Karel V kwam er een einde aan deze regionale strijd.

12-8-2015



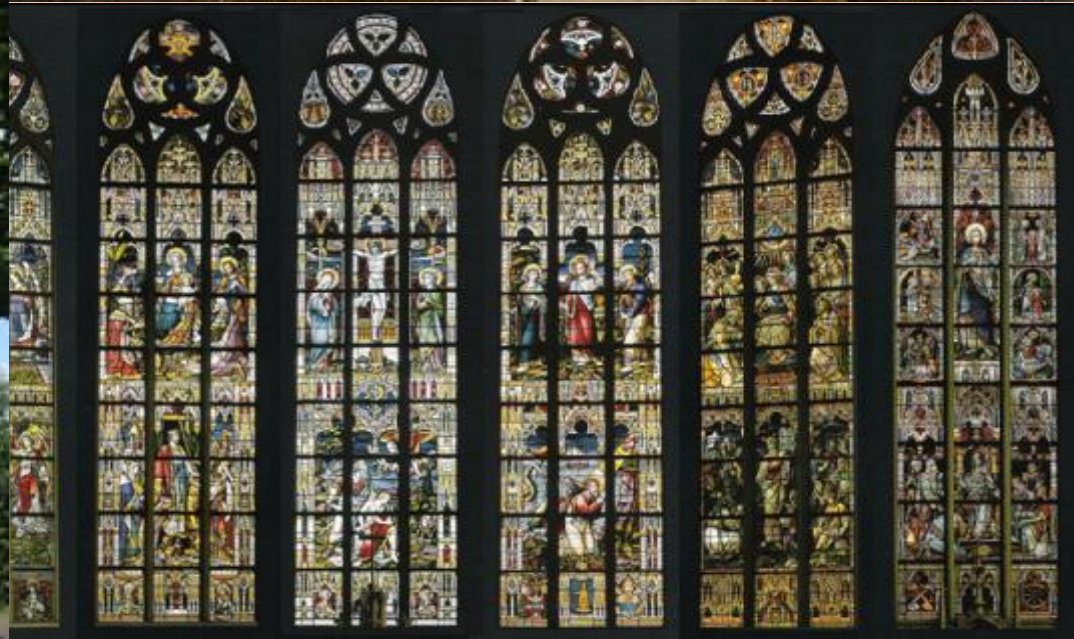
12-8-2015

In tegenstelling tot wat Pluim in zijn boek en de gemeente Baarn in zijn gemeentegids vermelden is de doopvont geen 1000 jaar oud. Hans Brockhorst heeft bij onderzoek de datering op ca. 1400 geplaatst. De doopvont voor de preekstoel is zo goed als zeker in een steengroeve in de omgeving van Namen gemaakt. De doopvonten werden daar bij duizenden gemaakt en compleet afgewerkt per schip getransporteerd. Bij de Reformatie in de kersttijd van 1580 werd de doopvont, samen met de altaren en de beelden, uit de kerk verwijderd. De Beeldenstorm ging aan Baarn voorbij. Dat de doopvont in tweeën is gebroken was te wijten aan een kalkader in de steen. Waarschijnlijk is een deel daarna voor de toenmalige kerkdeur onder de toren begraven.

Bij de verbouwing van de kerk in 1888 werden voor het portaal aan de westgevel de voet en de helft van de kuip van de oude doopvont aangetroffen. In 1975 werd aan de westkant, bij de consistoriekamer, de andere helft gevonden. Van de beide stukken werd weer één geheel gemaakt en in april 1976 kon de doopvont opnieuw in gebruik worden genomen. De achthoekige doopvont is versierd met vier koppen, vermoedelijk het symbool van de vier stromen van het paradijs, namelijk de Eufraat, de Tigris, de Nijl en de Ganges.



Baarn - Interieur R.C.Kerk.



In 1580 werd de Nicolaaskerk door de hervormden genaast waarna de kerk Pauluskerk ging heten. Niet lang daarna werd de uitoefening van de katholieke eredienst verboden. Pas in 1703 kwam er weer een schuurkerk die aan de Zandvoortweg stond en aan de Heilige Adrianus Martelaar was gewijd. In de loop van de 19e eeuw werd de schuurkerk te klein en men besloot een nieuwe kerk aan de toenmalige Schapendrift te bouwen. Dit is de huidige Kerkstraat. Deze kerk werd in 1861 in gebruik genomen en was als vanouds gewijd aan de Heilige Nicolaas. Omdat het aantal parochianen bleef groeien werd een nieuwe kerk gebouwd, die in 1905 gewijd werd. Sint Nicolaas staat als beeld in de voormuur, in het raam van de kapel staat zijn afbeelding nogmaals (zie dia) met voor hem drie kinderen in een kuip, achter hem het huis met drie meisjes voor het raam en de zak met goud. . De voorzijde van de huidige kerk heeft een achthoekige toren met spits aan de ene zijde. Aan de andere zijde staat een laag vierkant torenvormig bouwwerk. Deze toren is aanvankelijk door geldgebrek niet afgebouwd. In de Tweede Wereldoorlog is, naar men zegt, beloofd de toren af te bouwen indien Baarn ongeschonden uit de oorlog zou komen. Er is evenwel geen daadwerkelijk actie tot afbouw ondernomen. De kerk bezit een gepolychromeerd houten beeld van Maria van Baerne uit 1735. Bijzonder zijn ook een miskist en houten tabernakel die nog stammen uit de tijd van de schuilkerk.



Groeneveld



Buitenzorg



Zeezicht (Rusthoek)

Hooge Vuursche



'de Eult'



Soestdijk



Drakensteyn



Pijnenburg

Prins Hendrikoord



Ewijkshoeve

Roverestein



Vijverhof

Eyckenstein

euwenlang behoorde de vuursche tot de woeste gronden (heidevelden en bossen) van Baarn. Al in de 17e eeuw werden delen van de bossen en de heide door particulieren van elders aangekocht om een landgoed of buitenplaats aan te leggen. Er liggen dan ook veel landgoederen en buitens zoals Groeneveld, Pijnenburg, Eyckenstein, Drakenstein, Kasteel De Hooge Vuursche en Paleis Soestdijk. Met uitzondering van Drakenstein liggen ze op de overgang van de stuwwal naar het laaggelegen veengebied, zodat met gebruikmaking van de hoogteverschillen fraaie waterpartijen aangelegd konden worden.

In de Gouden Eeuw werd in de Laagte van Pijnenburg een groot aantal kastelen en landhuizen verbouwd en gebouwd, zoals Paleis Soestdijk, Kasteel de Hooge Vuursche, De Eult, landgoed Pijnenburg en Ewijckshoeve. Amsterdam stond centraal in de ontwikkeling van Baarn. Baarn was vergeleken bij het grote Amsterdam slechts een dorp, maar wel een aantrekkelijk dorp voor de hoofdstedelijke kooplieden en patriciërs. Zij lieten tot ver in de achttiende eeuw weelderige zomerverblijven en jachthuizen bouwen op grote stukken land in Baarn. Zoals het lustslot 'Soestdijk', tussen 1674 en 1678 gebouwd, de buitenplaats Groeneveld en ook hofstede 'De Eult', omstreeks 1640 gebouwd door de Amsterdamse burgemeester Johan Bicker op een stuk grond aan de dijk naar Soest. Vermeldenswaard is ook de buitenplaats Pijnenburg, gebouwd in 1647 voor de rijke weduwe Sara de Wael (aan de Biltseweg bij het benzinstation).

Buitenplaatsen 17e - 19e eeuw Rijk wonen buiten de stad

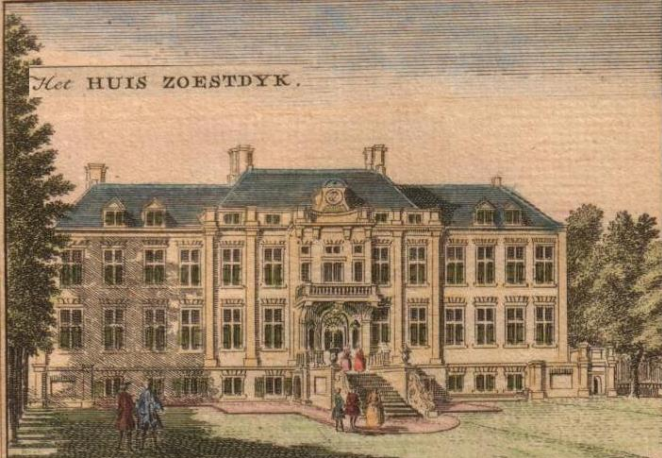
In de zeventiende eeuw door de handel rijk geworden Amsterdamse kooplieden lieten niet alleen aan de Vecht grote buitenhuizen bouwen. Ook in Eemland en in de Gelderse Vallei verrezen prachtige huizen en landgoederen. Bij Baarn werden De Eult en Groeneveld gebouwd. Toen de Oranjes eigenaar werden van Soestdijk en dit jachtslot uitbreidden, raakte dit gebied helemaal in de mode. Ook in de achttiende eeuw zette de bouw van buitenplaatsen door.

De plaatselijke middenstand breidde fors uit. Kruideniers, meubelmakers, bloemisten, kledingontwerpers en schoenmakers stelden hun diensten ter beschikking. Zij etaleerden hun producten en zo ontstond een nieuw verschijnsel: de winkelstraat. Oude woonstraten als de Laanstraat, Brinkstraat, Nieuwstraat en Nieuw Baarnstraat kregen een winkelfunctie en niet voor niets kreeg de Laanstraat als bijnaam: Baarnse Kalverstraat. De Laanstraat is trouwens in 1876 genoemd naar de eerste burgemeester van Baarn, mr. J.C.G.C. Laan.



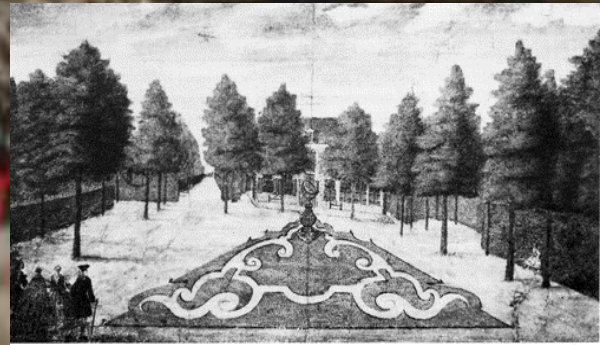
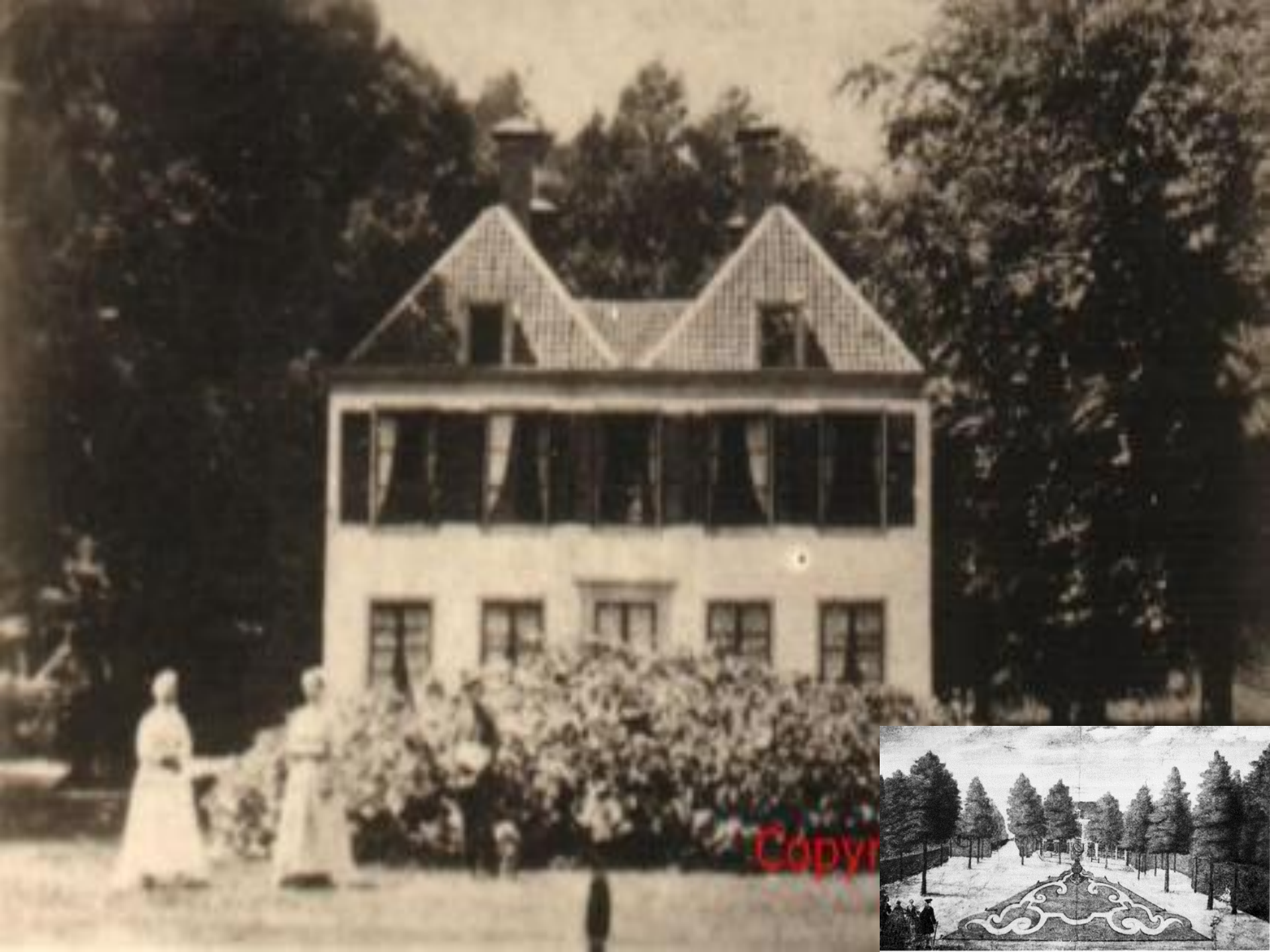
Tot de achttiende eeuw was het gebied tussen de Lage Vuursche en Baarn voor het grootste deel heide. Vanaf het hoogste punt van Baarn bij De Vuursche (+20m) kon je de Domtoren van Utrecht en de Pauluskerk zien staan. De bewoners van de oudste dorpen leefden vooral van de landbouw. Ze woonden in kleine boerderijen, die rond de engh lagen. Bij de boerderij hadden de boeren tuinen en boomgaarden. Elk gehucht werd omringd door akkerland. De akkers waren aangelegd op onvruchtbare grond. Daarom moesten de boeren ze regelmatig bemesten. De mest bestond uit een mengsel van koe- of schapenmest en heideplaggen of bosstrooisel. Door het vele bemesten in de eng langzamerhand wat opgehoogd. Voor het weiden van de schapen, het steken van heideplaggen en verzamelen van het bosstrooisel hadden de boeren een grote oppervlakte 'woeste grond' nodig. De woeste gronden lagen om de akkers en bestonden uit heide, bos en veengronden. De schapen graasden overdag op de heide. 's Avonds werden ze terug naar de potstal gedreven waar de mest werd 'opgepot', Omdat de mest uit de potstal onmisbaar was, word deze vorm van landbouw ook wel potstal-landbouw genoemd. Door de behoefte aan hout voor de mijnen in Limburg verdween steeds meer bos. De bossen van nu zijn later aangeplant.

Het HUIS ZOESTDYK.



▪ In 1672 waren Franse troepen van koning Lodewijk XIV de Republiek binnengedrongen en zag het er slecht uit voor ons land. Prins Willem III van Oranje werd benoemd tot aanvoerder van leger en vloot en wist de vijand te verdrijven. Hij werd daarna in de provincie Utrecht tot stadhouder benoemd en voerde een flinke zuivering van de lokale besturen door.

- De nieuwe stadhouder Willem hield erg van jagen. De Staten van Utrecht schonken hem in 1674 de heerlijkheden Soest, Baarn en Ter Eem - wellicht om hem gunstig te stemmen. Willem kocht vervolgens van een Amsterdamse burgemeester de hofstede Soestdijk. Hij was daar al veel vaker te gast geweest, omdat Soestdijk gemakkelijker te bereiken was dan Arnhem, waar de stadhouder een eigen jachtgebied bezat.
- Na aankoop liet Willem de hofstede afbreken en een nieuw luxueus jachtslot bouwen, een 'lustplaetse en wild-bane' zoals dat toen heette. Dat gaf veel werkgelegenheid voor de lokale bevolking en die kon dat na de verwoestingen van de Fransen goed gebruiken. Willem zette hiermee een trend. Ook andere rijk kooplieden en regenten besloten in deze omgeving buitenplaatsen aan te leggen.
- Na de dood van Willem III werden de Staten van Utrecht opnieuw eigenaar van Soestdijk, omdat een erfgenaam ontbrak. In 1714 kwam de ambachtsheerlijkheid echter weer in handen van de Oranjes. Dat is zo gebleven tot de dood van prinses Juliana en prins Bernhard. Paleis Soestdijk is nu weer aan de staat gekomen.



De Eult

In de 17e eeuw is het landgoed, waarop in elk geval in 1640 al een huis stond, in bezit van Jan Bicker, die in 1653 sterft. Het huis vererft dan op Jacob Bicker, die burgemeester van Amsterdam is. Een jaar later trouwt zijn dochter met de Duitse koopmanszoon Jean Deutz en Jacob besluit het landgoed als bruidsschat te geven aan het jonge echtpaar. In die tijd was het terrein rond het huis waarschijnlijk nog vrijwel onontgonnen, nogal heuvelachtig terrein, genaamd 't bultig Goy.

Zowel Bicker als zijn schoonzoon, de invloedrijke raadpensionaris Johan de Witt, waren fanatieke tegenstanders van de Oranjes. Johan logeerde vaak op 'de Eult' en samen met zijn schoonvader bepaalde hij tijdens het Eerste Stadhouderloze Tijdperk de landspolitiek. In 1672 eindigt deze periode en wordt Willem III stadhouder.

Een kleinzoon van Jean Deutz, Willem Gideon Deutz, neemt het besluit om de grond door middel van indrukwekkende lanen en romantische vijvers te verfraaien tot een echte buitenplaats. De aanleg van deze baroktuin vindt tussen 1730 en 1745 plaats en werd waarschijnlijk uitgevoerd door de bekende tuinarchitect Daniël Marot. Het padenpatroon dat toen werd aangelegd, kunnen we nog steeds in grote lijnen terug vinden in het Baarnse Bos. Het huis De Eult stond op het kruispunt van deze verschillende zichtassen.

Het landgoed wordt in 1757 gekocht door Anna van Pruissen, echtgenote van Stadhouder Willem IV en wordt daarmee een onderdeel van het Baarnse Bos. Ze geeft opdracht om verfraaiingen aan te brengen. Zo worden de berceaus aangelegd, natuurlijke schaduwrijke gangen, die tot stand werden gebracht door het zorgvuldig snoeien van dicht bij elkaar geplante eiken en beukenstruiken. Eén van deze berceaus is nog bewaard gebleven: deze begint achter de bijgebouwen van paleis Soestdijk en loopt kronkelig dwars door het bos, tot vlakbij de kleine vijver of Lindekom.

In 1795 vertrekt Stadhouder Willem V naar het buitenland en de Baarnse bossen worden staatseigendom. Grote delen van het bos worden gekapt en verkocht.

Christoffel Pullman



- Op de avond van de negenentwintigste juli in het jaar 1787 trok een leger van driehonderd gewapende patriotten over de Bilthovense weg in de richting van Soestdijk. De troepen werden aangevoerd door prins Frederik III rijngraaf van Salm-Kyrbourg, die de idealen van de Franse Revoltie - Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap - hoog in het vaandel staan. Hij was van Parijs naar de Lage Landen getrokken in de hoop als patriottenleider heldenroem te verwerven. In juli kreeg hij van de Staten van Holland formeel een aanstelling als generaal en bevelhebber van de vrijcorpsen. Officieel waren de vrijcorpsen gevormd om het land tegen vreemde invallers te verdedigen. Maar in werkelijkheid wilden de patriotten het gezag van de Oranje stadhouder ondermijnen. Salm stak de soldaten van zijn regiment in nieuwe, donkergroene uniformen. De soldaten kregen het bevel in alle stilte voort te marcheren. Salm beloofde hen een vette buit: het jachtslot Soestdijk bevatte kostbaar meubilair, pendules, kasten vol zilverwerk, kristal en porselein. Was het niet rechtvaardig om deze lusthof, waarin de stadhouders Willem II, Willem IV en diens zoon Willem V van Oranje-Nassau zich zo lang in weelde hadden gewenteld te plunderen? Prins Willem V waagde zich al een tijd niet meer in Soestdijk. In zijn jachtslot legerde hij een detachement van het regiment van Hessen-Darmstadt, dat zijn bezittingen moest beschermen. Deze soldaten hadden zich al ter ruste begeven toen de vijand in die julinacht bijna geruisloos naderde.
- De eerste schildwacht werd totaal verrast. Hij gaf gehoorzaam zijn wapens af en de soldaten trokken verder. Maar de tweede schildwacht Christoffel Pullman geheten, rook onraad. Met het geweer in de aanslag speurde hij in de schemering en ontwaarde het patriottenleger, dat hem gelastte zijn wapens af te geven. De jonge soldaat antwoordde daarop "*Ich bin ein ehrlicher Kerl...*" (Ik ben een eerlijke man); hij vuurde een paar waarschuwingsschoten af waardoor de Hessische brigade in staat van alarm werd gebracht. Daarop werd Christoffel ter plekke doodgeschoten. Daarop gaf Salm het aanvalssein en de patriotten bestormden Soestdijk.
- De verdedigers hadden geen tijd om hun uniformen aan te trekken. In hun hemden grepen ze het geweer en renden naar buiten. Voor Soestdijk vond nu een kleine, bloedige veldslag plaats. De patriotten besloten zich terug te trekken. Op de platte karren die ze hadden meegevoerd om de buit op te laden, lagen de lichamen van gewonde kameraden. Over Hilversum, Vreeland en Nieuwersluis bliezen ze de aftocht.
- De prins van Oranje was ontzet toen hij van de aanslag hoorde. De volgende morgen begaf hij zich naar Soestdijk, waar hij links en rechts medailles opspeldde en zijn soldaten prees om hun moed. De weduwe van de gesneuvelde Christoffel Pullman werd een mooi pensioen beloofd. Haar man kreeg als held van Soestdijk een monument. Tot op de dag van vandaag staat er een bronzen beeld van hem op een sokkel tegenover het paleis.



De Naald staat recht tegenover [Paleis Soestdijk](#)

De Naald van Waterloo werd opgericht ter ere van Willem Frederik, prins van Oranje, de latere [koning Willem II](#). Hij sloeg in 1815 als eerste de aanval van de Fransen bij Brussel (Quatre Bras, de villa bij het gemeentehuis is ernaar genoemd) af, en hield zo lang stand dat de geallieerden onder leiding van de Engelse opperbevelhebber [Wellington](#) op tijd kwamen om de Franse keizer Napoleon in de Slag bij Waterloo te verslaan.

Aan de ene kant van het monument staat 1815 in Arabische cijfers, aan de andere kant staat het in Romeinse cijfers.





Het Baarnse Bos was vroeger het park dat behoorde bij landhuis De Eult. 'De Eult', in de Middeleeuwen nog 'de Oelte', kan betekenen: woest bos, of anders: erfbezit. Nog verder in het verleden gebruikte men ook wel de naam 't bultig Goy.

In het midden ligt de Grote Kom. Op dit centrale punt komen acht lange rechte zichtlanen uit. Zo'n zichtlaan werd aangelegd om de bewoners van een landgoed een wijds uitzicht te geven. Een van de lanen kwam vroeger uit bij het verdwenen landhuis De Eult. Het huis was bestemd voor de tienjarige Willem V, die er zijn schelpen, stenen en mineralen zou onderbrengen. Het huis kwam steeds meer in de schaduw van Soestdijk te staan. In 1879 werd het uiteindelijk gesloopt. In het midden van de 18e eeuw stond het park vol met beelden. Onder andere 24 marmeren roomse keizers.

Berceaus

De oude plattegrond uit 1754 van de Eult verschilt weinig met het huidige Baarnse Bos, behalve dan dat het naar het noorden veel groter was. Bijzonder in dit bos zijn de berceaus (beukengangen). Dit zijn romantische wandelpaden met aan beide zijden beuken of eiken waarvan de takken over het pad zijn gebogen. Een blanke huid was in die periode het ideaal, gebruind zijn betekende immers dat je veel buiten werkte op het land... Door een wandeling te maken in de schaduw van de berceau werd de huid niet aan zonlicht blootgesteld. De berceaus lopen vanaf de gebouwen tegenover paleis Soestdijk naar de Kleine Kom (sommigen noemen dit de Lindekom). Oorspronkelijk liep ook een berceau in een grote cirkel om de vijver heen.



Kasteel Groeneveld, buitenplaats tussen stad en land, is ontstaan begin 18e eeuw. Sinds 1982 herbergt Kasteel Groeneveld het Nationaal Centrum voor bos, natuur en landschap. Een platform voor platteland en landschap. Het kasteel en bijbehorend landgoed is open voor publiek en er zijn regelmatig wisselende tentoonstellingen voor volwassenen en kinderen.

Het landgoed ligt dus op de grens van nat en droog. Dit was vrijwel altijd het geval bij landgoederen. Vervoer van goederen en personen vond in de 18e eeuw voornamelijk plaats via het water. De vroegere Amsterdamse eigenaren kwamen in mei via het IJ, de Zuiderzee en de Eem naar hun buitenverblijf en in september gingen zij via het water weer terug. Ook was er water in de buurt nodig voor de waterpartijen in de tuin. Voor akker- en bosbouw had men echter droge grond nodig.

Het Kabouterpad is speciaal voor kinderen. Volg de kabouters. De eerste kabouter staat aan het begin van de lange laan naast het kasteel. Landgoed Groeneveld heeft een oppervlakte van ongeveer 130 hectare.

De naam verwijst naar het mooie groene grasland van de polder, waar men vanuit het huis uitzicht op had. Dat Groeneveld 'kasteel' heet is op zich vreemd. Een kasteel heeft kantelen en een ophaalbrug. Kasteel Groeneveld is duidelijk een landhuis. Halverwege de 17de eeuw neemt de welvaart toe - onder meer door de overzeese handel van de VOC – en komen er steeds meer rijke stedelingen, die zich een zomerhuis kunnen veroorloven. Amsterdam is in de Gouden Eeuw veruit de rijkste stad van de Republiek. Door de VOC-handel vergaren in relatief korte tijd Amsterdamse kooplieden en speculanten veel geld waardoor zij zich een buitenplaats kunnen veroorloven. Ook op kasteel Groeneveld hebben veel Amsterdamse kooplieden en speculanten gewoond.





Kasteel Drakensteyn (ook wel *Drakestein*, "*Drakenstein of Drakensteijn*"), is een kasteel en landgoed gelegen nabij Lage Vuursche, gemeente Baarn. De oude geschiedenis van Drakensteyn is nauw verbonden met die van ridderhofstad Drakenburg bij Eemnes dat in de 19e eeuw is afgebroken. In 1360 is voor het eerst geschreven over een hofstede Drakesteyn dat in 1385 aan Frederik van Drakenburg werd beleend.

Gerard van Reede liet in 1640 een nieuw, volledig symmetrisch achthoekig huis bouwen. Het huis werd erkend als ridderhofstad en Gerard werd ridder. In die dagen werd ook het dorp Lage Vuursche gebouwd. Ridder Gerard liet een kerk bouwen met een pastorie, een school, een molen en een herberg. In 1807 werd Drakensteyn eigendom van de burgemeester van Utrecht. Het huis bleef 150 jaar in de familie, tot het in 1959 door Frederik Lodewijk Bosch van Drakestein aan prinses Beatrix werd verkocht. Zij liet het kasteel restaureren en trok er in 1963 in. Nadat Beatrix koningin werd verhuisde ze in 1981 naar Den Haag. Sindsdien is Drakensteyn in gebruik als buiten -en gastenverblijf. In de tuin staat een follie. In 2006 werd begonnen met de renovatie van Drakensteyn en beveiligd en klaargemaakt worden bewoning door koningin Beatrix Het huis en landgoed zijn niet toegankelijk voor publiek.



Uitg. A. B. Oerlemans, Baarn. Photo Koster.

Villa Canton BAARN.

12-8-2015

In 1793 laat de Amsterdamse Koopman Reinhard Scherenberg het buiten Canton in Chinese stijl bouwen aan de Javalaan. Samen met huize Peking dat Scherenberg twee jaar eerder liet bouwen was Canton een vreemde verschijning in Baarn. Menig toerist keer verbaasd op bij het zien van de Chinese villa's. In 1815 werd de Prins van Oranje eigenaar van het buitenhuis. Na nog een aantal wisselingen van eigenaar kwam het huis in 1904 in bezit van August Janssen. In 1910 werd het huis wegens bouwvalligheid weer gesloopt. Er verscheen op dezelfde plaats een nieuwe villa die ook Canton genoemd werd. Tegenwoordig is hier een verzekeringsmaatschappij gevestigd. Scheerenberg stichtte in Baarn aan de Hoofdstraat een weverij waar vele Baarnaars een werkplek vonden. Een gebouw aan de Schoolstraat heet Scheerenberg.



tapijtfabriek Scherenberg aan de Hoofdstraat

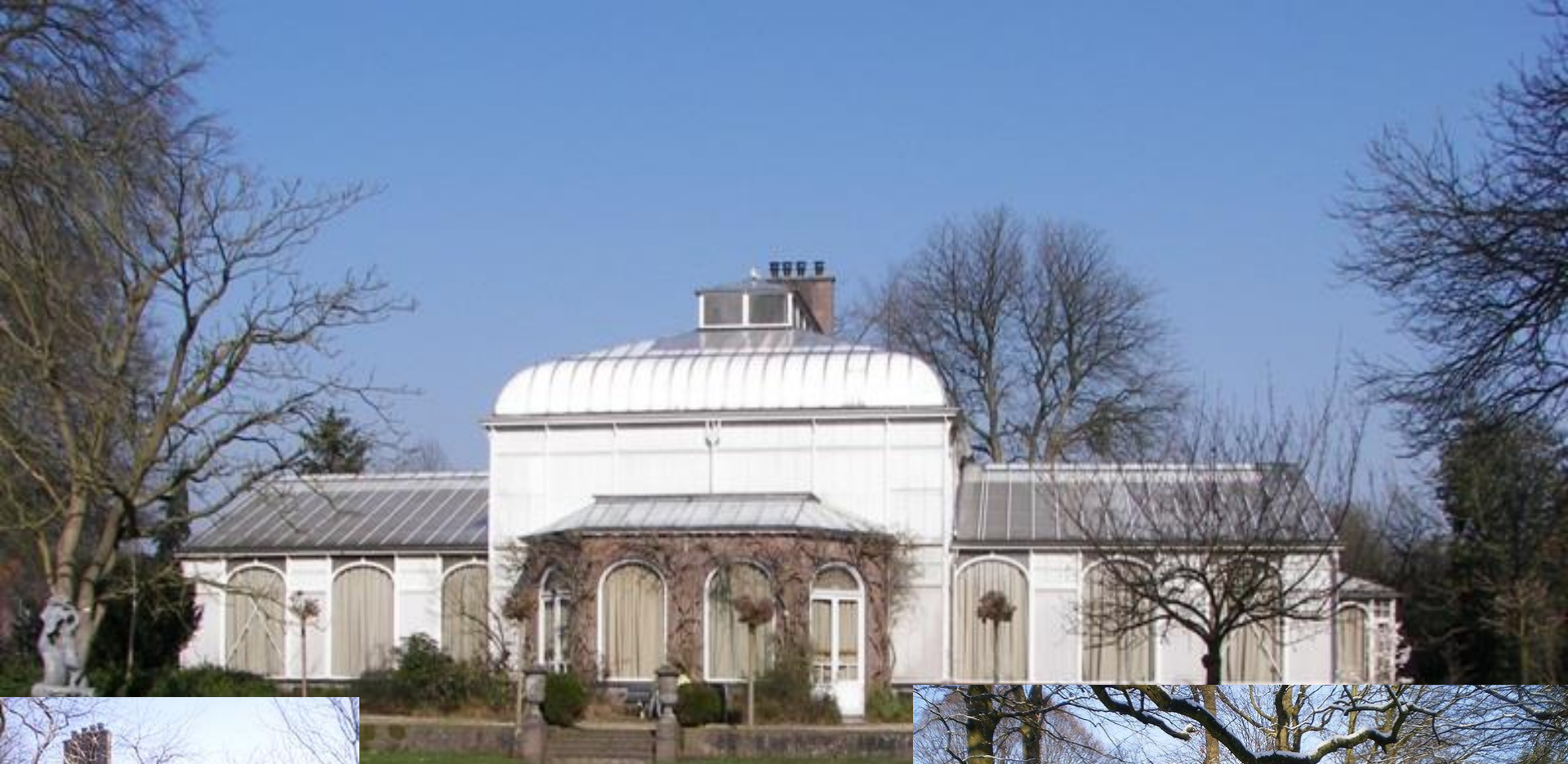
In 1800 was er veel armoede en werkloosheid in Baarn en omstreken. Op villa Peking woonde toen Reinhard Scheerenberg die rijk geworden was door met eigen schepen op China te varen. De werkloosheid bezorgde hem slapeloze nachten en zocht een middel om mensen aan het werk te helpen. Zo liet hij villa Canton bouwen en deed een schenking aan de dorpschool in de Hoofdstraat. Hij had ervaring met handel in Oosterse tapijten en zag in Hilversum vloerkleden van koeienhaar. Doordat Baarn aan de Eem lag was er voldoende helder water om de kleden te spoelen en konden ook gemakkelijk afgevoerd en verhandeld worden. In 1802 liet hij een fabriek bouwen op de hoek van de Hoofdstraat met de Brink, op de plaats waar garage Lettenmeyer was. Ook werden huizen voor de arbeiders gebouwd. Het was een fabriek met twee weefgetouwen, maar in 1817 waren dat er al 17 met 300 werknemers. In de omgeving richtte hij spinscholen op, waar de kinderen spinnen leerden en op die manier een klein loontje konden verdienen. Er werden ganglopers, karpetten en vloerkleden gemaakt die zelfs in Oost-Indië werden verkocht. De kleden waren goedkoop en ijzersterk. Na spoeling met water werden de kleuren helder. Doordat de fabriek goed draaide hadden ook schilders, loodgieters en de timmerman werk. Toen er op een gegeven moment te weinig koeienhaar beschikbaar was, werd dat gekocht in andere landen. Op de spinscholen zaten in Baarn 40, in Soest 24, Amersfoort 60, Muiderberg 20 en ook in Naarden 20 kinderen. Deze kinderen werkten onder een spinbaas, die hen het vak leerde. Tegenwoordig zouden we het kinderarbeid noemen. In 1810 werd de fabriek verkocht en werden door de nieuwe eigenaar de modernste snufjes toegepast. Daarvoor werden ook eigen werkplaatsen gebouwd zoals een kopergieterij, in metaaldraaijerij en een laboratorium. Doordat de fabriek zo groot werd, namen ook de kosten te veel toe en liep de omzet terug. Een latere eigenaar, de heer Cohen die op Schoonoord woonde, stopte in 1927 en ging in het logement op de Brink wonen (nu de Hema). In 1834 waren van de 25 weefgetouwen nog maar 25 over en de fabriek werd overgeplaatst naar Deventer onder de naam "De Prins van Oranje".



De aankoop van grote stukken grond door buitenplaatsbezitters heeft de akkerbouw en schapenteelt langzamerhand verdrongen. Enkele boeren vonden werk op de grote buitens, maar voor anderen bleef het armoede.

De oudste buitens zijn breed en niet erg hoog met een onopvallend laag dak erboven (Buitenzorg). Later worden het meer rechthoekige meer stadse herenhuizen met veel verticale lijnen. Veel iets minder rijken deden erg hun best om hun huizen op die van de grote villabewoners te doen lijken. Eerst werd het Prins Hendrikpark gebouwd (Heutzlaan), dicht bij het station, vanaf 1900 ook het Wilhelminapark. Bouwondernemers kochten daarna vaak grote stukken grond die ze vervolgens verkavelden. De nieuwe welgestelden bleven het hele jaar door op hun landgoed wonen, naar de stad voor zaken ging nu immers eenvoudiger met de trein. Peking en Canton waren zomerverblijven en niet geschikt voor permanente bewoning. Peking werd gesloopt en opgebouwd tot wat later Belastingkantoor werd.

Villa Canton werd gesloopt en opnieuw gebouwd door August Janssen, het gebouw dat nu Conservatrix is. De erfgenamen schonken het Cantonpark aan de Universiteit van Utrecht. Toen de universiteit een eigen hortus botanicus uitbreidde, kwam het terug in bezit van de gemeente Baarn.



Tussen 1905 en 1915 liet August Janssen, een schatrijke voormalige planter uit toenmalig Oost-Indië een 3,5 ha grote parktuin aanleggen, met tennisbaan, grote kas (de Wintertuin) en Colonnade. Dit laatste is een soort open tempeltje op een verhoging midden in het park. Hij verzamelde in de tuin en kassen vele bijzondere planten en bomen. Tussen 1920 en 1987 was het park in gebruik als botanische tuin van de Universiteit Utrecht. Ook uit deze periode stamt een groot aantal bijzondere bomen, dat er nog stond toen de gemeente Baarn het park in 1987 overnam. Sindsdien beheert de gemeente het park, samen met de Stichting Vrienden van het Cantonspark als een openbaar park. Het park heeft een grote meerwaarde aan bijzondere bouwwerken en bijzondere bomen, waaronder Watercypressen, Zakdoekjes- en Sneeuwkllokjesbomen en een aantal bomen die uniek zijn in ons land. Naast de bijzondere flora heeft het park ook enkele monumentale versieringen, zoals de Colonnade, de stenen waterval, de fonteinen en de siervazen. De Wintertuin is nu in gebruik als galerie. Wintertuin en bouwwerken in het park zijn evenals de parkaanleg als zodanig, nu allemaal rijksmonument.



Op 1 juli 1895 ging de Soester Paardentram rijden en in 1898 werd Soest aangesloten op het spoorwegennet. Het lijntje liep van de tramremise bij Oude Kerk in Soest tot naar station in Baarn. Op de foto de paardentram op de Grothestraat ter hoogte van de Emmalaan. De paardentram heeft gefunctioneerd tot 1924. In dat jaar is de tramdienst Soest-Baarn na 26 jaar dienst opgeheven. De paardentram raakte achterhaald door het opkomende snelverkeer: de auto. In de jaren twintig werden de paarden al vervangen door de auto, een Ford, die de rijtuigen over de rails (soms uit de rails) naar Baarn voorttrok. Na de aanleg van het spoor Amersfoort-Amsterdam groeide het aantal pensions en hotels gestaag.



Prins Hendrik van Oranje (Hendrik de Zeevaarder, 1820-1879) verkocht grond op voorwaarde dat er een aftakking naar paleis Soestdijk zou komen (hij hoefde dan nooit voor de trein te wachten) er een Koninklijke wachtkamer en toilet zou komen in het station. (in Nederland zijn nog 2 koninklijke wachtkamers)

Koning Willem III was echter woedend. Hij vond het ongehoord dat men zijn broer een speciale spoorlijn aanbood, terwijl hij zelf nog geen aftakking van Apeldoorn naar Het Loo had. Je moet weten dat een trein in die tijd een hoge status had.

Het HSM-station was ook het eindpunt van de Soester paardentram naar Amersfoort en werd in 1924 vervangen door een autobus.

Op 19 juni 1898 opende de buurtspoorweg van de Nederlandsche Spoorwegmaatschappij NCS van Baarn naar Utrecht. De eerste trein kreeg de bijnaam Bello, omdat de komst steeds met een bel werd aangekondigd. De vonken uit de schoorsteen veroorzaakten soms bermbranden. Toen de lijn Baarn-Den Dolder geëlektrificeerd werd verdween Bello definitief. In het stationsgebouw zit nu Eethuys De Generaal.

NEDERLANDSCHE
CENTRAAL SPOORWEG MAATSCHAPPIJ.



UTRECHT-BAARN

SNELSTE en KORTSTE
Reisgelegenheid van
DEN HAAG-ROTTERDAM
VIA UTRECHT
BAARN.

DIENSTREGELING
ZOMERDIENST
1898

UTRECHT-BAARN

BAARN-UTRECHT

UTRECHT-BAARN		BAARN-UTRECHT	
Station	Tijd	Station	Tijd
Utrecht	7:00	Baarn	7:00
Utrecht	8:00	Baarn	8:00
Utrecht	9:00	Baarn	9:00
Utrecht	10:00	Baarn	10:00
Utrecht	11:00	Baarn	11:00
Utrecht	12:00	Baarn	12:00
Utrecht	13:00	Baarn	13:00
Utrecht	14:00	Baarn	14:00
Utrecht	15:00	Baarn	15:00
Utrecht	16:00	Baarn	16:00
Utrecht	17:00	Baarn	17:00
Utrecht	18:00	Baarn	18:00
Utrecht	19:00	Baarn	19:00
Utrecht	20:00	Baarn	20:00
Utrecht	21:00	Baarn	21:00
Utrecht	22:00	Baarn	22:00
Utrecht	23:00	Baarn	23:00
Utrecht	24:00	Baarn	24:00

Baarn
Station N. C. S.



Hoewel het een klein station is, heeft het een bijzondere eigenschap die verder alleen een klein aantal grotere stations heeft: een koninklijke wachtkamer. Paleis Soestdijk ligt op ongeveer twee kilometer afstand, dus Koningin Juliana en Prins Bernhard kregen hun eigen meer luxueuze wachtkamer om op de trein te wachten.

In 1898 werd een tweede station gebouwd op ongeveer 200 m ten zuidoosten van het eerste. Dit had een eigen spoorlijn ten zuidwesten van dat station. Het huidige station werd gebruikt door de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij (HSM) voor de treinen van de Oosterspoorweg tussen Amsterdam en Amersfoort. Het in 1898 geopende zogeheten buurtstation werd door de Nederlandsche Centraal-Spoorweg-Maatschappij (NCS) gebruikt als eindpunt voor de treinen van/naar Utrecht.

Na de aanleg van de spoorlijn Amsterdam-Amersfoort in 1874, nam de handel en industrie toe en werd Baarn van een agrarisch dorp een villadorp. Veel welgestelde mensen, grotendeels afkomstig uit Amsterdam, kwamen zich hier tijdens de zomermaanden of permanent vestigen en lieten ruime villa's bouwen op grote kavels. Bovendien maakte de belasting in Baarn het aantrekkelijk om hier te wonen. Vele families die in het buitenland (Indië) rijk waren geworden, kozen Baarn als hun laatste aardse woonoord. Hier konden ze in alle rust, omgeven door weiden en heidevelden, genieten van hun laatste levensjaren. Dat gaf Baarn de macabere bijnaam "het groene graf". Baarn kreeg zelfs een drukbezocht badhotel, dat door de beroemde architect H.P. Berlage in 1887 werd gebouwd (behalve het torentje, gesloopt in 1984).

Kamp Amersfoort 1914-1918



- Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914 viel Duitsland België binnen. Vanaf dat moment sloegen honderdduizenden Belgen op de vlucht naar Nederland; onder hen bevonden zich ook tienduizenden Belgische militairen.
- Conform de Vredesconferentie van Den Haag van 18 oktober 1907 moest Nederland als neutrale natie alle oorlogvoerende militairen ontwapenen en interneren.
- De overbevolkte kazerne van Amersfoort dwong Bosboom, de toenmalige minister van Oorlog, reeds in de tweede helft van oktober 1914 tot het bouwen van een tweetal houten barakkenkampen (Kamp I en Kamp II) in de legerplaats Zeist op het grondgebied van de gemeente Soesterberg. De officiële naam van dit kamp was: Interneringskamp Amersfoort - Legerplaats bij Zeist; meestal Kamp Zeist genoemd. Het kamp bestond uit twee kampen van 24 barakken op een oppervlakte van 25 hectare gescheiden door een brede gang afgezet met prikkeldraad waartussen later sportvelden werden aangelegd. In dit kamp konden 12.000 tot 15.000 geïnterneerden worden gehuisvest.
 - Door de slechter wordende economische omstandigheden raakten ook steeds meer vrouwen van geïnterneerden zonder inkomsten waardoor opname in een vluchtoord steeds dreigend op de achtergrond aanwezig was. Om dit probleem op te lossen werden zeven gezinsdorpen of vrouwendorpen gebouwd.
 - Op 11 november 1918 werd de oorlog beëindigd. Het duurde echter tot het tekenen van de wapenstilstandsovereenkomst, voordat de Nederlandse regering de onderhandelingen over de repatriëring begon; pas vanaf december 1918 konden de geïnterneerden terugkeren naar hun vaderland.



Amersfoort

De bekendste watersnoodramp in Nederland is die van 1953, toen grote delen van Zeeland en Zuid-Holland onder water kwamen te staan. Eemland en de Gelderse Vallei kampten echter al eeuwen met het gevaar van overstromingen. In 1916 vond de laatste grote watersnood in Eemland plaats. Die januarimaand was erg stormachtig, waardoor veel water uit de Noordzee richting de Wadden werd gestuwd. Vervolgens stroomde het de Zuiderzee in. Een ongunstige noordenwind stuwde het nog verder omhoog, waardoor in de nacht van 13 op 14 januari de dijken op vele plaatsen doorbraken. De golven waren meer dan drie meter hoog. Eemnes, Baarn, Hoogland en ook Amersfoort kwamen voor een deel onder water te staan. Bunschoten was geheel overstroomd. De vanwege de Eerste Wereldoorlog onder de wapens geroepen militairen verleenden overal bijstand. Ze reddden mensen en vee, deelden nooddrantsoenen uit en verstevigden en repareerden dijken. Honderden koeien en varkens kwamen om, samen met duizenden kippen en veel andere dieren.

- De schade was enorm. Sommige lager gelegen gronden vielen pas na drie weken weer droog. Alsof dat nog niet genoeg was, bracht februari een nieuwe storm. Dit keer was het water veel zouter en de landerijen die nu overstroomden, werden door het zeewater flink aangetast en brachten die zomer nauwelijks geschikt hooi op. Daardoor dreigde een tekort aan veevoeder. De overheid gaf de boeren toestemming hun vee aan Duitsland te verkopen. Dat was gevaarlijk, want de Eerste Wereldoorlog was aan de gang en neutraal Nederland mocht geen handeldrijven met een van de oorlogvoerenden. Maar het alternatief was dat het vee zou verhongeren.
- Deze stormvloed, die ook in Noord-Holland veel schade heeft veroorzaakt, heeft de doorslag gegeven voor aanleg van de Afsluitdijk, de Noordoostpolder en de Flevopolders in de voormalige Zuiderzee. In 1918 werd de Zuiderzeewet aangenomen, die voorzag in de afsluiting van deze binnensee. In 1932 werd de Afsluitdijk voltooid en was het gevaar van een overstroming door opstuwend zeewater bezworen. Nadeel was dat de Zuiderzee, nu IJsselmeer, niet langer meer zout was. Dit luidde het einde in van de Spakenburgse visserij.
- Het water kwam tot 1932, de aanleg van de Afsluitdijk, maximaal tot aan het Tolhuisje op het kruispunt Eemweg-Kerkstraat. Dit was ook het geval in het stormjaar 1916, bij een extreme waterhoogte en zware storm.

Mobilisatie



- Maandag 28 augustus 1939 werd de mobilisatie afgeroepen, de volgende dag zou het Koninginnedag zijn. Iedere oud-dienstplichtige pakt zijn soldatenspullen en spoedt zich naar de trein, het werk blijft liggen. Geen volksfeest maar een volksverhuizing. Het is enorm druk op de stations. Er kwam een baggermolen in de eem ter hoogte van Soest, die honderden tonnen zand uit de Eem haalde om op diverse plekken de dijk te versterken
- Stallen, schuren en leegstaande huizen worden gevorderd om de soldaten te huisvesten. Er werden vooral paarden gevorderd. Scholen werden soms gevorderd, strozakken op de vloer en met veel soldaten in een kleine ruimte. Soms werden soldaten ingekwartierd bij mensen in Baarn. Baarners konden een kaart voor hun raam zetten als soldaten daar welkom waren. De soldaten moesten meehelpen met het bouwen van versterkingen bij de Eem In de velden worden verdedigingswerken van de Grebbelinie opgericht. Hindernissen, kazematten, hindernissen en gemalen om de boel onder water te kunnen zetten. Materieel is Nederland ver de mindere van de Duitsers.
- 10 mei 1940 uur gaat om 3.45 het luchtalarm. De lucht is zwart van de Duitse bommenwerpers die naar Den Haag gaan. De soldaten moesten allemaal naar hun stellingen. Duitse vliegtuigen gingen richting vliegveld Soesterberg. Het vliegveld was echter 3 dagen eerder ontruimd en soldaten bevonden zich achter de Waterlinie. Er staan een paar mitrailleurs opgesteld. Ook bij Baarn werd door paarden getrokken geschut in stelling gebracht. Baarn ligt aan de Grebbelinie, de Eempolder is onder water gezet. De koninklijke familie van Soestdijk vlucht via Den Haag naar Engeland.
- De Linie bij de Grebbeberg houdt het niet meer en het leger trekt zich na drie dagen terug achter de waterlinie. Op 14 mei valt in Baarn een stroobiljet uit een vliegtuig waarin de Duitsers de Utrechters oproepen om zich over te geven. De evacuees komen terug naar Baarn. Sommige eigendommen zijn vernield of gestolen. De Duitsers nemen paleis Soestdijk in, ook andere huizen, kantoren en villa's worden gevorderd. Soesterberg wordt een Duits vliegveld, er vertrekken bommenwerpers naar Engeland. Er wordt afweergeschut geplaatst langs het spoor en op de Eng. Op 18 augustus gaat Kamp Amersfoort open.



De oorlog op 10 mei 1940 was nog maar amper uitgebroken of Baarn was al in rep en roer. Er waren ter verdediging van Nederland verschillende verdedigingslinies gebouwd en één ervan was de Eemlinie. Als deze in de gevechthandelingen zou worden betrokken lag Baarn in de vuurlinie. Er lag al een plan klaar voor evacuatie en dat werd na de inval door de Duitsers spoedig uitgevoerd. Omdat veel huizen in het schootsveld liggen moeten alle Baarnaars evacueren. Baarn was in wijken ingedeeld met een wijkhoofd die de evacuatie regelde. Mensen moesten zich verzamelen op vaste plekken, waaronder de Oosterschool. Daar kwamen tientallen busjes en auto's om de Baarnaars weg te brengen naar Blaricum, Laren en Huizen.

Op de foto mensen uit Soest, die naar dorpen in Noord-Holland werden geëvacueerd. In dit geval Hoogkarspel in West-Friesland.



- De dijk bij het Zuidereind maakt onderdeel uit van de Grebbelinie. Deze loopt van Rhenen tot Bunschoten-Spakenburg. In de Tweede Wereldoorlog diende de Grebbelinie om het westen van het land te beschermen. Langs de hele linie kon het land onder water worden gezet, zodat de vijand niet verder het land in kon trekken. In Eemland was deze inundatie een belangrijk verdedigingsmiddel.
- In 1939 werd de Grebbelinie in staat van paraatheid gebracht. In het talud van het Valleikanaal werden kazematten ingericht. Eerst zou de Nieuwe Hollandse Waterlinie de hoofdverdediging vormen, maar later werd gekozen voor de Grebbelinie. Overal werden bunkers en groepsschuilplaatsen gebouwd en boerderijen afgebroken die een vrij schootsveld belemmerden.
- De waterlinie werkte door het onderwater zetten van grote stukken land. Vanwege deze inundaties, die de vijand dienden tegen te houden, moest de bevolking langs de Grebbelinie worden geëvacueerd. De afbraak van de boerderijen dwong een groot aantal boeren in de omgeving van Leusden uit het inundatiegebied te vertrekken, met hun voorraden en vee. Ook voor het gebied Hoogland, Soest, Baarn en Eemnes waren al in oktober 1939 voorbereidingen getroffen.
- Op 10 mei 1940, 's morgens om 5.00 uur, werd het bericht 'de koeien moeten worden losgemaakt' ontvangen. Niet alleen het vee uit Eemnes werd via de haven van Huizen verscheept, maar ook dat van Amersfoort, Hoogland, Soest en Baarn. Duizenden stuks vee trokken over de Wakkerendijk en Meentweg richting Huizen. Na de capitulatie kon de bevolking weer terugkeren. Sommigen vonden hun huizen en boerderijen vernield.



In de achttiende eeuw (1700 - 1800) was de tijd rijp om een waterlinie aan te leggen. De Grebbelinie werd aangelegd en het water uit de Eem kon gebieden aan de oostzijde langs de Eem, onder water zetten. De dijken langs de Eem werden deel van de Grebbelinie. Deze tweede waterlinie had als doel om Utrecht en Holland te beschermen. De lage en waterrijke Eemvallei tussen Amersfoort en de Zuiderzee behoorde van nature al tot de sterkste delen van de waterlinie. Daarom duurde het tot de periode 1785-1799 voor het deel ten noorden van Amersfoort nadrukkelijk in beeld kwam. In de Grebbelinie liggen de betonnen kazematten (sinds de Tweede wereldoorlog noemen we het bunkers) in het landschap verscholen.

Het grootste deel van dit archief omvat de periode 1930-1945. Nadruk ligt hierbij op de organisatie van de **mobilisatie** van de dienstplichtigen voor het leger en op de organisatie van de evacuatie van mensen en vee bij een oorlogsdreiging. Gedurende de **Tweede Wereldoorlog** ging het om de opvang van geëvacueerden van elders. De voorbereiding voor evacuatie begon in najaar 1939. Aangegeven was dat de bevolking zou evacueren naar Leeuwarden, later werd dit Hoorn en omgeving. Pas begin mei 1940 werd bekend dat de bevolking naar Laren, Blaricum en Huizen zou worden geëvacueerd. De bevolking van **Baarn** werd op 10 en 11 mei geëvacueerd naar Laren, Blaricum en Huizen.

Op 13 mei werden de personen die onder klasse A vielen geëvacueerd naar Lage Vuursche. Dit gold ook voor de gemeentesecretarie en andere administratieve gemeentelijke diensten, de luchtbeschermingsdienst en de brandweer. Op 15, 16 en 17 mei keerde de bevolking weer terug naar **Baarn**

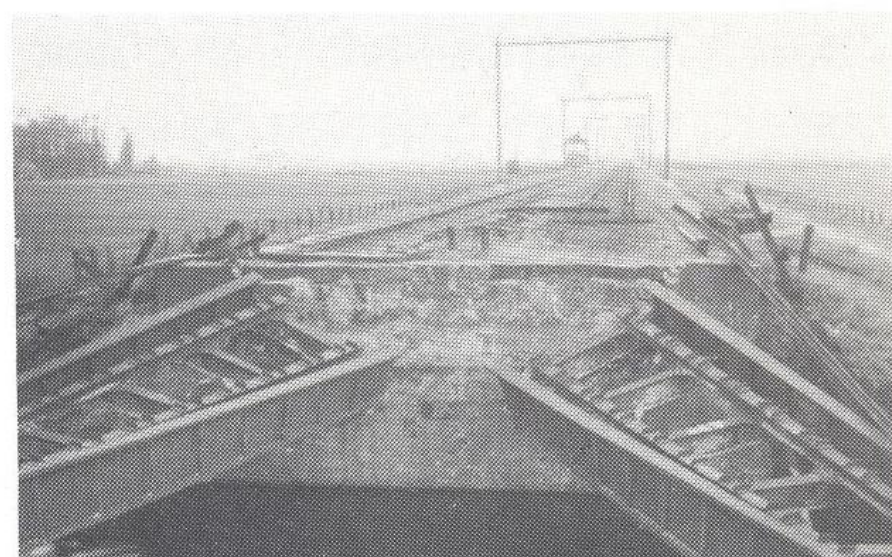
In de oorlog gingen de lessen gewoon door, alleen als de sirene ging, bijvoorbeeld als de treinen werden beschoten. Over de oorlog werd niet veel gesproken. Wel moesten de kinderen Duits leren. In de Hongerwinter was er geen les.

De districtscommandant krijgt opdracht de spoordijk bij de Praamgracht op te blazen. De springploeg van de Baarnse B.S. voert de opdracht uit. Met succes. Op 18 april wordt de spoorlijn bij de Zes Woningen vernield.



In de laatste oorlogswinter kreeg de districtcommandant van de B.S. opdracht van het geallieerde opperbevel om te zorgen voor het opblazen van de spoordijk bij de Praamgracht. Hierbij zat de bedoeling voor om de verbindingslinies van het Duitse leger te ontredderen.

Deze opdracht werd uitgevoerd door een Baarnse onder-afdeling van de B.S., de zogenaamde Springploeg. Deze opdracht werd



Met de capitulatie van het Nederlandse leger was het nog niet gedaan met de militaire betekenis van de Grebbelinie. In eerste instantie leek het daar wel op. De stellingen werden ontmanteld en de Duitse bezetter betrok vooral de forten uit de Hollandse Waterlinie. De Duitse interesse voor de linie ontwaakte echter, toen aan de overwinningroes in de oostelijke veldtochten een einde kwam en een tweefrontenoorlog ontstond. Onder toezicht van de organisatie 'Todt', werd de Valleistelling ingericht als Duitse verdedigingslijn, de Pantherstellung. Zodoende bleef de Grebbelinie tot de laatste oorlogsdag een belangrijke rol spelen, hoewel een bedenkelijke. Deze maal sloot de linie de weg af voor onze bevrijders en moest het westen nog langer wachten op vrijheid en voedsel. Onmiddellijk na de capitulatie van het Nederlandse leger, begonnen militairen versperringen op te ruimen. Duitse troepen werden ingezet, om samen met Nederlandse burgers en werkeloze militairen de aanwezige stellingen af te breken. Duitse soldaten kregen opdracht bruikbare zaken uit de verdedigingswerken te slopen, terwijl Nederlanders loopgraven dichtgooiden en versperringen ruimden. Inundaties werden vanaf 15 mei opgeheven met medewerking van waterstaatspersoneel. In de Telegraaf van 16 mei 1940 verschijnt een order van het Opperbevel. De Nederlandse weermacht wordt als krijgsgevangene beschouwd en blijft op de plaats waar ze gelegerd is. Vuurwapens worden ingeleverd, alleen de officieren mogen ze behouden. De klok wordt 1 uur en 40 minuten vooruit gezet, verduisteringsvoorschriften worden bekend gemaakt en stedelijke opruimingsdiensten doen hun best om de gevolgen van bombardementen en beschietingen op te ruimen. Treinen rijden weer. Kranten komen onder censuur. Vijf jaren van onderdrukking en terreur waren begonnen.



De Duitse bezetter had overal in Europa grote kampen ingericht om politieke gevangenen en Joden op te sluiten. In Amersfoort werd in 1941 ook een kamp ingericht, een Polizeiliches Durchgangslager aan de Appelweg. Aanvankelijk werd het kamp, een gewezen Nederlands legerkamp, door de Wehrmacht beheerd. Later werd een groep Duitsers hier gelegerd, die werd getraind om een strafkamp te leiden. In augustus 1941 arriveerden de eerste 195 gevangenen uit een opgeheven kamp bij Schoorl. Daar waren ze nog redelijk netjes behandeld, maar hier in Amersfoort werden ze vaak sadistisch behandeld. Het kamp Amersfoort zou daar berucht om worden: er was weinig toezicht en de bewakers konden hun gang gaan.

Er werden gedurende de oorlog in Kamp Amersfoort zeker 50.000 mensen gevangen gehouden, waarvan er 35.000 ingeschreven werden. De meeste gevangenen waren mannen, maar er werden ook vrouwen en kinderen vastgehouden. Onder de kampbevolking waren ook gijzelaars en geallieerde krijgsgevangenen. Vooral de Russische krijgsgevangenen hadden het zwaar te verduren. Velen van hen werden ter dood gebracht. In het kamp vonden veel (schijn)processen plaats. De doodvonnissen of represaille-executies zijn bij het kamp of op nabijgelegen plaatsen uitgevoerd. Sommige gevangenen werden afgevoerd via Kamp Westerbork naar concentratiekampen in Duitsland. Slechts een enkele keer kwamen er mensen vrij.

Voor de opsluiting van gestrafte gevangenen werd een bunkercomplex gebouwd. Het kamp was omgeven door prikkeldraad en bij de poort was een straf- en verzamelplaats. Door het vele prikkeldraad rondom de strafplaats kreeg die de spotnaam De Rozentuin. Voor de gevangenen werden vijf barakken ingericht. Minimaal drie keer per dag werd appel gehouden en moesten de gevangenen zinloze exercities uitvoeren, waarbij mensen mishandeld en getreiterd werden.

In 1943 werd het kamp korte tijd gesloten om te worden verbouwd en uitgebreid. Steeds meer gevangenen werden naar Amersfoort gestuurd. Die moesten allemaal aan het werk gezet worden. In de omgeving werden bedrijven benaderd om dwangarbeiders op te nemen. In het kamp zelf werden het geweld en de mishandelingen steeds wreder. De enige troost was dat de voedselvoorziening verbeterde, waardoor het gevaar van de hongerdood op de achtergrond verdween. In april 1945 nam het Rode Kruis het kamp over.

Op de foto dragen de gevangenen een schep die ze nodig hadden voor arbeidsdienst. Ze moesten veel graafwerk verrichten voor bv. Duitse stellingen.



Toen de oorlogsdreiging in 1940 toenam, werden boerderijen aan het Zuidereind onteigend en werden bewoners geëvacueerd. De bedrijven die in het schootsveld lagen moesten verdwijnen, wat inhield dat ze werden platgebrand. Na de capitulatie werd een nieuwe schuur gebouwd. Dit Zuidereind of 'Zuurend' is een lange, slingerende dijk langs de oostelijke oever van de Eem. Al in de 13e eeuw zijn hier hofsteden gebouwd op terpjes bij de rivierbedding. Een aantal van de huidige boerderijen zijn de opvolgers van deze hofsteden. Van zuid naar noord zijn dat Netelenburch, Wolkenberg, Grimmestein, Bloemberg en Zonne.

De bewoners verloren hierdoor hun huis en hun werk en dus hun inkomen. Na de oorlog werden deze boerderijen herbouwd. In de gevels werd een gedenksteen gemetseld met een uit de vlammen oprijzende leeuw en het jaartal 1940. Daaraan zijn direct de weder-opbouwboerderijen te herkennen.



Ernst Richard van Kempen, (Baarn, 20 december 1923 – 25 april 1945) groeide op in Baarn en ging na het behalen van zijn HBS-diploma (in Hilversum) scheikunde studeren. Hij was toen hij nog op de middelbare school zat al betrokken geraakt bij de verzetsgroep van zijn oudere broer Jan en verrichtte hiervoor koeriersdiensten en Observatieklussen.

Aan het eind van de oorlog roofden de Duitsers de Baarnse villa's leeg. Op 25 april 1945 werd ook de Goederenopslag van zijn vader, en de wijnkelder leeggehaald. Ernst ging op de step (fietsen waren gevorderd) de soldaten achterna naar het hoofdkwartier aan de Generaal Van Heutszlaan omdat hij wilde weten waar de goederen naar toe werden gebracht. Daar werd hij gearresteerd door de Sicherheitsdienst, waar hij zich verweerde en werd mishandeld. In zijn broekzak werd een beschrijving van een Mills handgranaat aangetroffen. Hij werd op Julianalaan 11 vastgezet en verhoord. Nog dezelfde avond werd Ernst zonder enige vorm van proces in het Baarnse Bos tegenover de villa gefusilleerd en ter plekke begraven.

Kort na de bevrijding heeft men zijn stoffelijke resten in het bos getraceerd en op 15 juni 1945 zijn deze geïdentificeerd en herbegraven op het rooms-katholieke kerkhof achter de Nicolaaskerk. Op de plaats van de terechtstelling staat een herdenkingskruis in het bos aan de Julianalaan. Ieder jaar wordt tijdens Sint Jorisdag (23 april) met de hele groep het graf van Ernst van Kempen bezocht om hem te herdenken. Ook wordt het kruis in het Baarnsche Bos op de plek waar hij is neergeschoten bezocht.

In de oorlog werd alle scouting door de bezetter verboden. In 1949 werd als eerbetoon aan Van Kempen, die in zijn jeugd zelf lid was geweest van de Zeeverkenner, een Baarnse scoutinggroep naar hem vernoemd.



Rond 1650 liet een Amsterdamse burgemeester een jachthuis bouwen tussen Soest en Baarn. De jonge stadhouder Willem III, een fervent jager, kocht de hofstede aan de Zoestdijck in 1674. De stadhouders jaagden er, hun weduwen brachten er hun zomers door. In 1795 verloor de familie het jachtslot. Onder Franse invloed werd Soestdijk even een Franse kazerne.

In 1815 was alles weer anders. De Fransen waren weg, Nederland was een koninkrijk en de kroonprins – de latere Koning Willem II – kreeg het jachtslot cadeau voor zijn optreden in zijn veldslagen tegen de Fransen. De kroonprins en zijn Russische vrouw, Prinses Anna Paulowna, lieten Soestdijk verbouwen tot een echt zomerpaleis. Er kwamen twee zijvleugels en alles werd naar de smaak van de tijd - in empirestijl – ingericht.

Ook na hen bleef de koninklijke familie het paleis gebruiken als zomerverblijf. Vooral Koningin-moeder Emma kwam er graag. In 1928 kreeg zij voor haar 70ste verjaardag een bijzonder geschenk: elektrisch licht op Paleis Soestdijk. Permanent bewoond werd Paleis Soestdijk pas vanaf 1937, toen Prinses Juliana en Prins Bernhard er na hun huwelijk hun intrek namen. Het Nederlandse volk had het paar als Nationaal Huldeblijk een verbouwing aangeboden. Het paleis kreeg centrale verwarming en een comfortabel, modern appartement aan de achterzijde.

In 1940 vielen de Duitsers Nederland binnen. Tot de bevrijding in 1945 week het prinselijke gezin uit naar het Canada. Opnieuw herbergde Paleis Soestdijk buitenlandse militairen, ditmaal Duitse officieren. Na de bevrijding keerde het gezin terug met de vier prinsessen: Beatrix, Irene, Margriet en Beatrix. Prinses Juliana vierde haar eerste verjaardag na de oorlog samen met de kinderen uit Baarn en Soest: Alle kinderen uit de eerste en tweede klas (groep 3 en 4 zouden we nu zeggen) werden uitgenodigd voor een feest in de tuin van paleis Soestdijk. In 1948 volgde Prinses Juliana haar moeder Wilhelmina op als koningin. Juliana en Bernard zouden er hun hele leven blijven wonen. Koningin Juliana leefde erg sober en wilde liefst zo gewoon mogelijk doen. Paleis Soestdijk werd daarmee de koninklijke residentie. Onvergetelijk zijn de feestelijke defilés die op Koninginnedag door de voltallige koninklijke familie op het bordes werden afgenomen. Toen Beatrix en Claus trouwden gingen zij wonen op kasteel Drakensteyn in Lage Vuursche. Prins Willem Alexander groeide daar op en ging later op school naar de NBS en het Baarnsch Lyceum. Toen Prinses Beatrix werd ingehuldigd als koningin, in 1980, was Paleis Soestdijk geen koninklijke residentie meer. Prinses Juliana en Prins Bernhard bleven er wonen tot hun dood in 2004.



In 1892 werd ter gelegenheid van de twaalfde verjaardag van Prinses Wilhelmina een speelhuisje gebouwd, het 'Wilhelminachalet'. In 1939 kwam er nog een speelhuis bij ter gelegenheid van de geboorte van prinses Beatrix. Speciaal voor de twaalfde verjaardag van prinses Wilhelmina werd achterin de tuin een Zwitsers chalet gebouwd waar kindermeubeltjes met een poppenhuis erin. Eind 19e eeuw kwamen zulke chalets in parken veel voor. Zwitserland stond door de imposante natuur en de frisse lucht als vakantiebestemming hoog aangeschreven bij de elite. In combinatie met het Alpenbeekje moest het schilderachtige chalet een ideaalbeeld van Zwitserland oproepen. Het rustieke bruggetje over het beekje vóór de chalet maakte het beeld compleet. In werkelijkheid is het ogenschijnlijk ruwhouten bruggetje in cement uitgevoerd. Dit werd gedaan door een zogenaamde "rocailleur", een ambachtsman die zich specialiseerde in allerlei gebouwtjes, tuinsieraden en bruggetjes in cement in rotsachtig of ruwhouten uiterlijk te geven.



IN BAARN
IS EEN PRINSESJE GEBOREN

31 januari 1938
prinses Beatrix geboren tussen Baarn en Soest...

Soestdijk ligt tussen Baarn en Soest, maar op het grondgebied van Baarn. Soesters en Baarnaars konden dan ook niet altijd goed opschieten. En de Baarnaars wilden wel laten weten waar het paleis stond.

12-8-2015



Een **koetshuis** is een gebouw waarin de koetsen worden gestald, met name tijdens de winterperiode. Het koetshuis is vaak gecombineerd, met de paardenstal, dat wil zeggen dat de stal en het koetshuis een geheel vormen of dat ze in elkaars nabijheid zijn gebouwd. In het koetshuis in de Pekingtuin zitten aan weerszijden van de deur twee paardenkoppen. Het koetshuis kan worden gezien als de voorloper van de garage.



Willem II liet in 1678 een “Groene Zaal” bouwen aan paleis Soestdijk, waardoor bezoekers goed de grote tuin in konden kijken. Daarvoor waren er al plantenkassen en oranjerieën, tuinhuisen, prieeltjes, en theekoepels in de tuinen van buitenplaatsen. Toen de belasting op glas werd afgeschaft en er goedkoop glas beschikbaar kwam werd het glas ingezet voor de veranda’s (warande). Omdat de villabouw te maken heeft met het ‘buiten’ wonen en ons klimaat voor de veranda’s nogal koud is werden vanaf eind 19e eeuw tot de WO2 bijna standaard serres gebouwd aan grote huizen. Vaak stonden er planten in de serre en rotan meubeltjes en bood een schuifdeur toegang tot het huis. Met de bouw van rijtjeswoningen verdween de serre. De serres werden wel steeds uitbundiger: gebogen dakvlak, andere dakvormen, glas-in-lood, vloertegels en er kwamen serres opgetrokken uit metaal of steen zodat de serres meer een deel van het huis werden in plaats van éraan vast geplakt’. Het pand met de serre aan de Brinkstraat werd begonnen met de productie van gestampte muisjes door firma De Ruyter.



De aansluiting op de spoorlijn van Amsterdam naar Amersfoort in 1874 zorgt ervoor dat **Baarn** zich in ‘snelreinvvaart’ ontwikkelt tot een mondain villadorp. Een kleurrijk gezelschap van voorname en vermogende lieden uit de stad strijkt er iedere zomer neer, op zoek naar schone lucht en landelijkheid. Via het spoor brengen zij ‘de wereld’ naar het boerendorpje aan de Eem. Grote villa’s worden er gebouwd, de een nog fraaier vormgegeven dan de ander. Torens en torenachtige elementen geven de nieuwe optrekjes een schilderachtig aanzicht. In de late negentiende eeuw vormen ze een architectonische modegril, er wordt zelfs gesproken over ‘torendolheid’. Omdat **Baarn** in die tijd wordt omgeven door akkers en woeste heidegronden en omdat de bebossing nog laag is, is het de moeite waard om de hoogte op te zoeken. Het uitzicht reikt helemaal tot aan de Zuiderzee, de omliggende dorpen en de torens van Amersfoort en Utrecht.

Vele families die in het buitenland (Indië) rijk waren geworden, kozen **Baarn** als hun laatste aardse woonoord. Hier konden ze in alle rust, omgeven door weiden en heidevelden, genieten van hun laatste levensjaren. Dat gaf **Baarn** de macabere bijnaam “het groene graf”. **Baarn** kreeg zelfs een drukbezocht **badhotel**, dat door de beroemde architect Berlage in 1887 werd gebouwd (behalve het torentje, gesloopt in 1984).

Veel rijke families kwamen naar Baarn. Er komt een luxe kuuroord, het Sanatorium, later Badhotel. Er was zelfs een tijdje een wielervedbaan bij de Wilhelminavijver om rijke mensen naar een bouwkaavel te laten kopen. Met het stijgen van het grondprijis worden de kavels kleiner. Bijvoorbeeld het park van Schoonoord. In de crisistijd veranderde de woonfunctie van de villa’s in rusthuizen, internaat of kantoor.

Van de vele torens en **torentjes** die tussen 1870 en 1920 op villa’s verrijzen, zijn er nog twintig over. Deze zijn verzameld in het boek “Torens van Baarn”. Bijzondere aandacht is er voor de belvédères van paleis Soestdijk en Drakenstein.



Eerst werd in de Eem gezwommen, het zwembad was bij Eembrugge. Foto rechtsonder is van 1920. Na de watersnood van 1916 werd een nieuw zwembad gebouwd met geld van August Janssen, de filantroop van villa Canton. Het bosbad De Vuursche ligt in de bossen tussen Lage Vuursche en Baarn.

12-8-2015



Van 1941 tot 1970 woonde en werkte **Escher** in **Baarn**. Het werk van de vliegende bommen maakt Escher op 18 januari 1945 toen er veel vliegtuigen over Baarn kwamen.

- In het **stadhuis van Baarn** kun je twee kunstwerken van **Escher** bewonderen: een glaskunstwerk boven de ingang en een plastiek in de hal. In het **Baarns Lyceum** bevinden zich twee kolommen die door **Escher** versierd zijn met tegelmotieven. Op de nieuwe rotonde bij Nijhof wordt een beeldhouwwerk 'Concentrische schillen' geplaatst.

- Onlangs gereedgekomen is de **Escherlaan** in **Baarn**: in de gevel van een rijtje nieuwbouwwoningen kun je Escher's meest beroemde vlakvullingen terugvinden als tegeltje in de gevel.



9

S-ROON

OORD

De eerste eigenaar Reinhard Scherenberg had, voordat hij Schoonoord liet bouwen, de huizen Peking en Canton laten bouwen en richtte in 1802 een tapijtenfabriek aan de Hoofdstraat op.

Zes jaar later in 1808 verkoopt Scherenberg het huis aan P.J. Saportas, de directeur van zijn tapijtenfabriek. In het koopcontract wordt vermeld dat het ongeveer 12,5 ha. grote landgoed met wallen omgeven is. In het Eemland kwamen vrij veel overstromingen voor, en daarom had de eigenaar wallen rond het huis laten aanbrengen. Er wordt verder in de koopovereenkomst melding gemaakt van 'zeer amusante wandelwegen, statige lanen, een in Zwitserse stijl aangelegde visvijver en een nieuw gebouwde koepel in Chinese stijl'. Vanuit deze koepel had men uitzicht tot indertijd de Zuiderzee en Amersfoort. Deze koepel was in 1932 nog aanwezig aan de Eemweg.

In 1817 wordt Schoonoord al weer verkocht en komt dan in handen van de familie Faas Elias, die het huis tot 1902 in eigendom houdt. De verkleining van het landgoed vond plaats in 1902 toen na verkoop van de meeste grond het terrein door A.J. Bicker werd verkaveld en vervolgens bebouwd.

Na zijn overlijden op 4 maart 1864 bleef zijn dochter freule Antonia Faas Elias in het herenhuis wonen. Zij overleed ongehuwd op 5 januari 1902, in de ouderdom van 85 jaar. Haar hele leven lang heeft de freule veel goeds gedaan voor de gemeente Baarn. Daardoor was zij ook één van de populairste ingezetenen. Zij legateerde aan de hervormde gemeente een bedrag van 100.000 gulden, een enorm bedrag in die tijd. Tevens liet zij de gemeente het Hofje aan de Oosterdwarsstraat na. Na haar dood werd de Noorderlaan, waaraan Schoonoord lag, omgedoopt in Faas Eliaslaan.



Van het vroeger zeer uitgestrekte landgoed Schoonoord resten nu alleen nog het huis met enkele tuingebouwtjes, de Orangerie en een vijver. Het ene huisje is een zogenaamd “kuurhuisje” voor tbc-patienten. Men geloofde dat de zon een genezende werking had. Daarom had het huisje veel glas en kon het, doordat het op een metalen kruis stond, met de zon meedraaien of uit de wind. Vaak lagen patiënten maandenlang in zo'n huisje om hun gezondheid weer terug te krijgen. Toch nam de sterfte aan tbc geleidelijk af dankzij kruisverenigingen en sanatoria: hygiëne en isolering van patiënten. Pas na 1945 was er een antibioticum beschikbaar.

Koningin-regentes Emma was een medestrijdster tegen de volksziekte tuberculose. Een oudere zuster van Emma was aan de t.b.c. gestorven Emma stelde haar buitengoed Oranje Nassau in Renkum beschikbaar als Volkssanatorium in 1901. Zij startte dan ook met de Emmabloem-collecte, de eerste keer gebeurde dat op de verjaardag van haar kleinkind Juliana op 30 april 1910. De opbrengst was toen f 50.000,- Wie meedeed kreeg een madeliefje: dat bloempje heeft witte blaadjes en een oranje hart.

Begin 20e eeuw kwamen er veel zieke, zwakke kinderen met beginnend tbc naar Baarn. Alleen al in villa Roosterhoek waren in 1923 wel 253 Amsterdamse stadskinderen opgenomen,

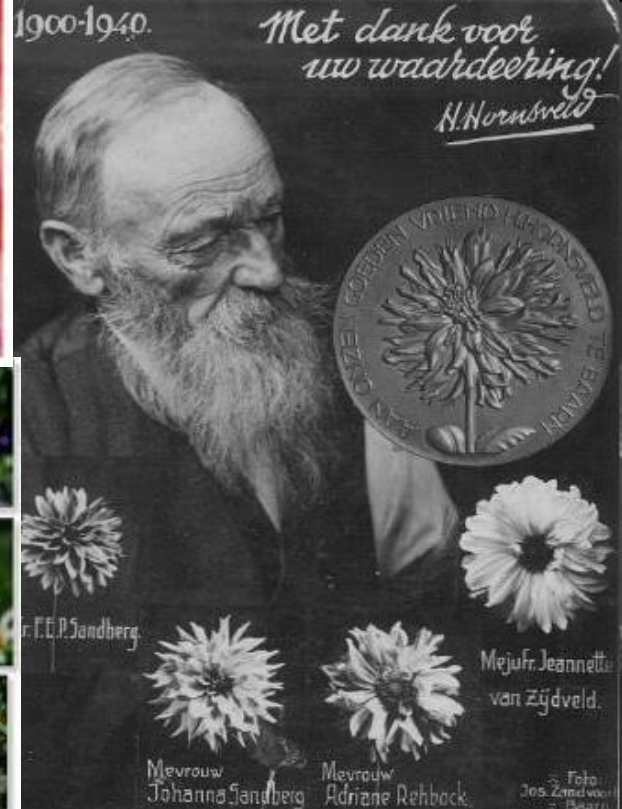


Het Rode Dorp is in de jaren twintig gebouwd, in de Amsterdamse stijl door de socialistische Arbeiders Woningbouwvereniging 'Ons Belang'. Architect M. Van den Berg liet op de 7 ha landbouwgrond op de Noordereng in 1920 met een centraal liggend Mesdagplein met rondom 36 arbeiderswoningen bouwen. Het is een voorbeeld van een Tuindorp: Arbeiders moesten uit de arme sloppenbuurten kunnen wonen in een groene omgeving met een voor- en achtertuintje. Door de crisistijd is niet het hele plan van 138 huizen uitgevoerd, wel werden er werkloze Baarnse bouwvakkers ingezet. Voor 3 van de 4 toegangswegen is de gevelwand van het plein 'opengeboken', de vierde uitvalsweg is overkluisd met een poortgebouw. De huizen hebben steile daken. De naam ontstond door de toegepaste goedkope rode verf. Bij de restauratie in 1974/1975 kreeg een aantal huizen grijze in plaats van rode dakpannen en gingen de originele roedenverdelingen verloren. De woningen hebben ieder een verschillende gevelsteen. Daarop staan onder andere vogels, bloemen en bladeren. Het 'Rode Dorp' in Baarn is een beschermd dorpsgezicht en mag dus niet gesloopt worden.



Opvallend in Baarn:

- Rieten dakjes, deze voormalige boerderij is een herinnering aan de agrarische oorsprong van Baarn. De boerderij dateert waarschijnlijk van rond 1700 en is een gemeentelijk monument.
- Telefoonhuisje De eerste telefooncentrale is gebouwd in 1890. Boven de deur staat “Nederlandsche (Bell) Telephoon Maatschappij” Het stond eerst aan het eind van het perron tussen de sporen bij het station. Ook het staton is gebouwd in chaletstijl, let maar eens op het houtsnijwerk. Baarn had al vrij snel telefoon, waarschijnlijk omdat hier zoveel Amsterdammers woonden. In 1902 werd het verplaatst naar de plek aan de Eemnesserweg tegenover villa Pera. In 1924 werd de centrale overgebracht naar het oude postkantoor. Het huisje wordt nu bewoond.
- De Watertoren staat op het hoogste punt van Baarn, zo'n 17 meter boven NAP.
- boekhandel Den Boer in Jugendstil
- Villa Rusthoek aan de Eemnesserweg met rechts het koetshuis en een vijver achter het gebouw.



- Hendrik Hornsveld was een tuinderszoon die werkte als tuinbaas op huize Rustoord. In 1804 werd de kunst uitgevonden om de dahlia's verdubbelen en in alle mogelijke kleuren te kweken, behalve in blauw! Met name meneer Hornsveld was beroemd met zijn kwekerij "Burbankia" aan de Faas Eliaslaan. (tegenover de Heemskerklaan). De naam was ontleend aan de kweker Luther Burbank uit Amerika die hem toestemming had gegeven voor de kwekerij. De naam stond met vetplanten op het voorfront van zijn kwekerij. Hij kocht een goede dahlia: lange stelen en mooi rose. Omdat gewone dahlia's korte stelen hebben was het niet handig om deze voor kruising te gebruiken. Toen hij het stuifmeel van de cactusdahlia gebruikte ontstonden zaailingen in de wonderlijkste vormen en kleuren. Hij ging ermee naar internationale tentoonstellingen. Een bekende winnaarsdahlia was de "Roem van Baarn" en Hornsveld werd met name in Engeland beroemd. Engelsen hadden al veel soorten maar niet de soorten uit Baarn. Door steeds maar weer te kruisen ontstond ook de pioendahlia. De Baarnse Bloementovenaar kwam ook vaak paleis Soestdijk bij koningin Emma. Omdat alle dahliasoorten een eigen naam hebben noemde hij één van de dahlia's "Prinses Juliana".

Jarenlang, zowel vóór als na de oorlog onderhield Hendrik de bijzondere traditie om kinderen, die hem een goed overgangsrapport konden tonen, een vetplantje cadeau te doen. De vetplantjes werden reeds lang te voren in een flink aantal in kleine potjes gekweekt, want snel ging van mond tot mond dat Opa met de Baard plantjes weggaf. Tegen de rapportentijd werd een lange tafel op schragen opgesteld en de honderden vetplantjes uitgestald en in kwaliteitsklasse ingedeeld. Het kind met hoge cijfers mocht uit de mooiste plantjes een keus maken, het kind met minder gaven bedeed koos uit de gewone soorten. Vaak stelde hij de kinderen vragen om te testen of dat hoge cijfer wel verdiend was. En wee je gebeente als de cijfers voor godsdienst, voor lezen of schrijven wat aan de magere kant waren, dat kind kon stellig op een preekje van Opa rekenen. Deze vertoning kostte hem alleen maar geld, maar hij maakte zich wel geliefd bij een breed jeugdig en ouder publiek, want welke middenstander haalde zo'n stunt uit ... Hornsveld is er niet rijk van geworden, de kwekerij is in 1975 afgebroken.



De Brink is al sinds de middeleeuwen het centrale dorpsplein van Baarn. De brink is van oorsprong de *ruimte* waar het vee werd verzameld, om daarmee als kudde naar de gemeenschappelijke weidegronden te gaan. De brink lag dan ook van oorsprong aan de rand van het dorp. We kennen zowel de gemeenschappelijk gebruikte brinken (meent) als de brinken die slechts tot één boerderij behoorden. Later nam de bebouwing rond de brink toe, waardoor de brinken binnen het dorp kwam te liggen.

- Het bronzen Paard van beeldhouwer Pieter d'Hont, dat in 1983 werd onthuld, herinnert aan de drinkbak voor paarden die in vroeger tijden op de Brink stond.
- Links staat een cafe met bij Baarn passende serre. Vanuit de Brink waaieren straten uit in richting van de heide en engen. Op de Brink stond ooit het Rechthuis, waar recht werd gesproken en het dorp werd bestuurd. Het oudste woonhuis op de Brink is het Schoutenhuis. In de Middeleeuwen werd op de Brink bij veroordeelde misdadigers een schavot getimmerd.
- Bij het gemeentehuis staat een herdenkingsbank die herinnert aan het 25-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina in 1923.

BAARN



BAARN



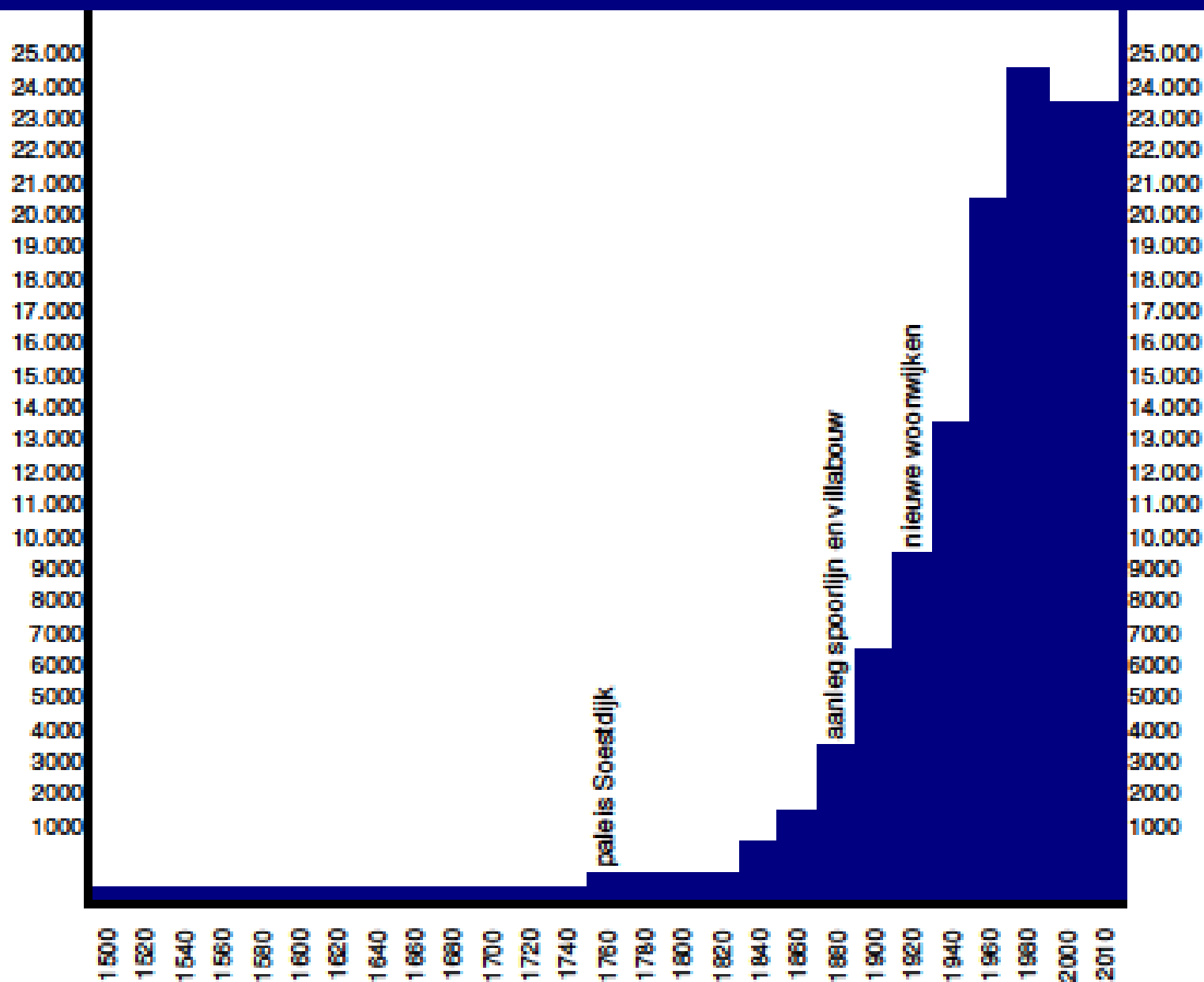
BAARN



BAARN



ontwikkeling van het aantal inwoners van Baarn





Extreem rijke mensen uit met name Amsterdam trokken vroeger naar Baarn. Pas na de Tweede Wereldoorlog kwam er industrie. Dat is een unieke situatie. In bijvoorbeeld Hilversum en Bussum kwam de bedrijvigheid al veel eerder tot bloei, terwijl villadorpen als Laren, Blaricum een exclusieve woongemeente bleven.

Als de villabewoners iets wilden regelen, staken ze de koppen bij elkaar en gebeurde het vervolgens. Zo is bijvoorbeeld de gasfabriek van Baarn er gekomen, de stichting van het Baarnsch Lyceum in 1919 was hun laatste actieve daad. Voor die school legden zij allemaal wat geld op tafel, omdat zij vonden dat hun kinderen in Baarn naar het voortgezet onderwijs moesten gaan. Zij woonden toen permanent in Baarn, en niet langer alleen in de zomer.

Baarn is verder uniek omdat tot voor kort een middenklasse volledig ontbrak. Je had aan de ene kant de rijke villabewoners en anderzijds de kamermeisjes, dienstboden, tuinmannen en ander personeel. Kortom, de onderklasse. In plaatsen als Hilversum of Bussum zijn tussen de twee wereldoorlogen veel woningen voor de middenklasse zijn gebouwd (jaren-dertigwoningen), maar in Baarn zijn deze woningen amper aanwezig. De woningen aan de Vondellaan langs het spoor werden voor de oorlog speciaal voor mensen uit de middenklasse gebouwd, maar tot ver na de oorlog stond in de Pekingtuin de helft van de huizen leeg.

Die puissant rijke klasse was dus verdwenen in 1964 toen de Russische revolutie (1917) veel rijke mensen financieel raakte. Alle buitenlandse eigendommen werden daar onteigend en alle beleggingen verdwenen als sneeuw voor de zon. En dan kwam daar de beurskrach van 1929 nog eens overheen. Berooid trokken de kinderen van de villabewoners weg naar buitenlandse steden waar de internationale handel bloeide, zoals Sjanghai. De laatste rijke villabewoners vertrokken in de jaren zestig na de Greet-Hofmansaffaire. Er is toen schoon schip gemaakt op paleis Soestdijk. Enkele hofdames en andere hoogwaardigheidsbekleders woonden toen nog in Baarn, maar moesten vertrekken.

Veel Baarnaars werken nu ook in Soest, Amersfoort en Utrecht. En de echt rijken wonen nauwelijks meer in Baarn. Joop van den Ende vormt een uitzondering op de regel. De meeste nieuwe rijken hebben een penthouse of grachtenpand in Amsterdam en een tweede huis in Brazilië. De oude villa's worden vaak gesloopt om plaats te maken voor appartementencomplexen.



Het wapen met de bisschop is in feite het oude wapen van de stad Baarn. De stad voerde sinds 1350 een bisschop in het wapen. Ook het oudst bekende zegel, uit 1443, vertoont een bisschop. De bisschop kan óf St.Nicolaas, óf de bisschop van Utrecht, Sueder van Culemborgh zijn. Deze laatste verleende Baarn de stadsrechten. In 1647 werden de kleuren gewijzigd in zilver op rood, de kleuren van het sticht Utrecht. Sint Nicolaas is de beschermheilige van de middeleeuwse Baarnse geloofsgemeenschap. Men vindt het wapen op de oudste stadszegels.

Tien jaar nadat de Lage Vuursche bij Baarn was gevoegd kwam burgemeester Van der Laan in 1867 met een nieuw wapen dat bedacht was door een bevriende familie: baronesse Hulft Taets van Amerongen. De baronesse had dit beeld gezien in Stuttgart, voorstellend een man die met een steigerend paard aan de teugel houdt. Dit wapen werd in 1867 unaniem aangenomen. Dit wapen vond men zeer representatief voor de gemeente waar het vorstelijk paleis Soestdijk lag. Sommige Baarners gaven het de naam 'de badmeester met het paard van Kuyser'. Vooral katholieke Baarners wilden de bisschop terug op het wapen van Baarn. Een aantal protestantse Baarners vond dat ze dat de protestanten niet aan konden doen en vonden het bovendien geld verkwisten. Het Baarnse gemeentebestuur besloot in 1969 het wapen met de bisschop in ere te herstellen.

Door alle feestvreugde met de terugkeer van Sint Nicolaas, was men het arme weggejaagde paard met zijn gouden slaaf Niemand toonde medelijden, terwijl het toch meer dan honderd jaar het wel en wee van de Baarnse bevolking had meegemaakt. Waar de Romein gebleven is, is tot op heden onbekend. Het paard is echter teruggevonden. Het heeft zich bedroefd, maar ook wat angstig teruggetrokken in een donker hoekje van de Nieuwe Baarnsche School. Zijn kracht lijkt voorgoed beteugeld, en is waarschijnlijk niet sterker, al staat er anders op zijn buik geschreven. Leunend tegen een muurtje zit het berustend te wachten op de schoolkinderen, die het mogen beklimmen. Het uit kunststof gegoten beeld is in 1985 gemaakt door de Haagse kunstenaar Donald Duk (zonder c)

Wist je

- dat Cornelis Tromp de tweede zoon van Maarten Harpertz. Tromp, (de bekende Nederlandse admiraal) op 21 oktober 1682 in de Pauluskerk is geweest als gast van stadhouder Willem II ?
- Dat aan het Zuidereind kalkovens hebben gestaan ?
- Dat de ijskelder van kasteel Groeneveld nog altijd bestaat ?
- Dat er volgens oude geruchten een schat in het Baarnse Bos begraven zou liggen ?
- Dat de familie Faas Elias in vrouwelijke lijn nog familie is van Michiel Adriaanszoon de Ruyter?
- Dat architect Leliman uit Baarn de eerste ANWB-paddenstoel ontwierp?

Bronnenlijst:

- <http://www.archiefeeland.nl/>
- <http://www.kasteleninutrecht.nl/>
- <http://www.kanalenin nederland.nl/>
- <http://www.oud-baarn.nl/dahlia/dahlia-koning.htm>
- <http://www.tussenvechteneem.nl>
- <http://rivier.de-eem.nl/>
- <http://www.eemvallei.nl/>



Heemkunde Baarn

sporen naar een serredorp